AGODES FAR KINDER

Raphael Gutman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

אגדות פאר קינדער

צו לייענען אין שול און אין הויז.

— פון —

רפאל גוטמאַן

מיט פיל אילוסטראציעס און בילדער.

הוצאת:

סטאַר היברו בוק קאָמפּאַני

54-58 קאנעל סטריט, ניו יאָרק.

קצור שלחן ערוך

מר׳ שלמה גאנצפריעד

הוצאה חדשה

עם באור המלים הקשות ומראה מקומות

מאת ח. א. גאלדין

נדפס על נייר טוב ויפה מכורך בד רויטשניט

ספעשעל — $1.50

קצור שלחן ערוך הנ״ל, עם תרגום אנגלית
(Code of Jewish Law)

מאת ח. א. גאלדין, בארבעה כרכים, מכורך בד רויטשניט. ספעשעל — — — — — — — — $6.00

קצור שלחן ערוך הנ״ל, מכורך בד גאָלדשניט.
ספעשעל — — — — — — — — — — — $7.50

קצור שלחן ערוך הנ״ל, לעדערעט גאָלדשניט.
ספעשעל — — — — — — — — — — — $9.00

קצור שלחן ערוך הנ״ל, לעדער וואטירט גאָלדשניט.
ספעשעל — — — — — — — — — — — $12.00

קצור שלחן ערוך הנ״ל, ענגליש לבד:

מכורך בכרך אחד בד רויטשניט. ספעשעל — $2.00

בד גאָלדשניט. ספעשעל — — — — — — — $2.50

לעדערעט גאָלדשניט, ספעשעל — — — — $3.00

לעדער וואטירט גאָלדשניט, ספעשעל — — $5.00

סטאר היברו בוק קאָ.

54-58 קאנעל סטריט ניו יארק

אגדות פאר קינדער

צו לייענען אין שול און אין הויז.

— פון —

רפאל גוטמאַן

מיט פיל אילוסטראציעס און בילדער.

הוצאת:
סטאַר היברו בוק קאָמפּאַני
54-58 קאנעל סטריט, ניו יאָרק.
תרפ"ז

אינהאַלטס פאַרצייכניש.

עקיבא און רחל.

ערשטעס קאַפּיטל.

אַמאָל איז געווען אין ירושלים אַ רייכער איד, האָט ער געהייסן כלבא שבוע. זיין עשירות איז באַשטאַנען פון אַ סך גיטער, וואַלד און פעלד, שאָף און רינדער.

און געווען איז ביי כלבא שבוע אַ פּאַסטוך, וואָס האָט געהייסן עקיבא בן־יוסף. דערדאָזיקער פּאַסטוך איז געווען, ווי אַלע פּאַסטוכער, אַ גרויסער עם־הארץ און האָט אפילו קיין אלף־בית נישט געקענט. ער האָט אויך נישט געוואָלט לערנען און געלערנטע מענטשן האָט ער פיינט געהאַט. פונ־דעסטוועגן איז ער געווען אַ טרייער דינער און אַן ערלאַכער מענטש, און פאַר דידאָזיקע מעלות האָט אים כלבא שבוע געשעצט.

עקיבא פלעגט רואיק פיטערן זיינע שאָף און רינדער, אָבער אין די שטילע שעה'ן פלעגט ער קוקן אויף דער שלאַנ־קער רחל'ען, כלבא שבוע'ס בת־יחידה. דאָס איז געווען זייער אַ שיין גאָטספאָרכטיק מיידל, וואָס האָט געהאַט זייער אַ גוט הארץ.

רחל פלעגט אויך אַמאָל קוקן אויף עקיבא'ן, אָבער עס פלעגט איר שטענדיק שטאַרק פאַרדריסן, וואָס ער איז אַ גרויסער עם־הארץ.

און איינמאָל, אין אַ שיינעם וואַרימען פרילינגס־טאָג, בשעת די גאָלדענע זון האָט געשמייכלט צו דעם ברייטן פרייען בלומענפעלד, האָט עקיבא פון דערווייטן דערזען, ווי רחל גייט. עקיבא האָט בעת־מעשה געפיטערט זיינע שאָף און האָט זיך שטאַרק געפרייט מיט דער זון, מיט׳ן גאָלדענעם טאָג, מיט די גרינע מחיה׳דיקע גראָזן און מיט די פריילאַכע שאָף, וואָס האָבן אויך געשפּירט דעם תענוג פון פרילינג. אָבער עקיבא האָט באַלד אַראָפּגענומען זיינע אויגן פון די פעלדער און האָט געקוקט אויף דער שיינער רחל׳ען, וואָס האָט זיך שלאַנק און לייכט באַוועגט צו אים.

אַז זי איז צוגעגאַנגען נאָענט צו עקיבא׳ן, האָט זי אים טיף אַנגעקוקט און געזאָגט:

— עקיבא דו געפעלסט מיר, אָבער דו קאָנסט נישט לערנען... דו ביזט אַן עם־הארץ, עקיבא... ווען דו וואָלסט זיך גענומען צום לערנען, וואָלט איך געוואָרן דיין ווייב.

איז עקיבא רויט געוואָרן, אָבער ער האָט רואיק געענטפערט:

— אויב דיר איז די תורה אַזוי געפעלן, בין איך גרייט יומם־ולילה תורה צו לערנען.

— עקיבא, איך ווער דיין ווייב, — האָט אים רחל אָנגענומען ביי דער האַנד, — אָבער היט דיין וואָרט.

און עקיבא האָט אויפגעהויבן זיינע אויגן צום הימל און געזאָגט קורץ און מיט האַרץ:

— מיין וואָרט איז הייליק...

עקיבא פאשעט זיינע שאף.

אינגיכן האָט דער אָרימער פּאַסטוך חתונה־געהאַט מיט כלבא שבוע׳ס בת־יחידה.

אָבער אַז איר טאַטע האָט זיך דערפון דערוואוסט, האָט ער ביידן פארטריבן פון זיין שטוב.

האָבן זיי געדונגען אַ קליין שטיבעלע הינטערן שטאָט און געלעבט דאָרט אין אָרימקייט און דחקות.

עקיבא האָט איצט אַ סך געלערנט. געלעבט האָט ער פונ׳ם האָלץ, וואָס ער פלעגט פאַרקויפן אין מאַרק. אָבער מאַן און ווייב האָבן נישט געזאָרגט.

איינמאָל האָט זיי עמיץ אָנגעקלאַפּט אין טיר. האָט רחל געעפענט די טיר, איז געשטאַנען אַ פרעמדער איד, וואָס האָט זיך שטיל אָנגערופן:

— גוטע מענטשן, גיט מיר אָביסל שטרוי, מ׳יין ווייב איז קראַנק, און זי האָט נישט אויף וואָס צו ליגן.

דערהערט דידאָזיקע ווערטער, האָט עקיבא זיך אויפגע־הויבן און אָוועקגעגעבן די שטרוי פון זיין געלעגער, און געזאָגט צו זיין ווייב:

— זעסטו, פאַראַן נאָך אָרימערע מענטשן פון אונז, וואָס האָבן אפילו קיין שטרוי אויך נישט.

דער פרעמדער איד האָט געשוויגן. ער האָט בלויז גע־קוקט אויף עקיבא׳ן און געשוויגן. נאָכדעם איז ער פאַר־שוואונדן געוואָרן מיט׳ן שטרוי. דאָס איז געווען אליהו־הנביא.

עקיבא אין דער-פרעמד.

צווייטעס קאַפּיטל

די יאָרן זיינען געגאַנגען. רחל האָט שוין געהאַט אַ זון, אָבער די אָרימקייט איז אַלץ געוואַקסן און געוואַקסן. עקיבא האָט געמוזט לערנען מער, ווי אַרבעטן. ער האָט געמוזט היטן זיין וואָרט, וואָס ער האָט אַמאָל געגעבן רחל׳ן. אַז די נויט איז שוין געווען אומדערטרעגלאך, האָט רחל אָפּגע־שניטן אירע שיינע זיידענע האָר און זיי פאַרקויפט און פאַר׳ן געלד האָט זי געקויפט ברויט אין שטוב אַריין.

עקיבא׳ס אינגעל, וואָס איז שוין אונטערגעוואַקסן, האָט געלערנט צעזאַמען מיט׳ן פאָטער און עקיבא האָט זיך גאָר־נישט געשעמט און עפּטער פלעגט ער זאָגן:

— אַ שעמעוודיקער קאָן זיך קיינמאָל נישט לערנען און בלייבט אַלעמאָל אַן עם־הארץ.

און עקיבא האָט געלערנט, יומם־ולילה איז ער געזעסן על־התורה ועל־העבודה. ער האָט געלערנט פאַר דער זון, פאַר דער לבנה און האָט געלערנט פאַר די שטערן. און בשעת ער פלעגט זיך לעגן אין בעט אַ מידער און צומאַכן די אויגן, פלעגט ער אויסוויינינק איבער׳חזר׳ן דאָס געלערנ־טע, ביז ער פלעגט איינשלאָפן.

פון דעם יונגן פּאַסטוך, וואָס האָט געפּיטערט שאָף אויף די פעטע זוניגע פעלדער פון כלבא שבוע׳ס גיטער, האָט זיך ביסלאַכווייז אויסגעאַרבעט אַ מענטש מיט אַ שאַרפן מוח און אַ טיפן בליק, און באַקאַנטע האָבן שוין נישט דערקאָנט דעם פריערדיקן פּאַסטוך.

און עס איז געקומען אַ צייט, ווען עקיבא האָט געמוזט פאַרלאָזן ווייב און קינד און אַוועקפאָרן אין די גרויסע ישיבות פון ר׳ אליעזר און ר׳ יהושע און אויך ביים גרויסן חכם און געלרנטן ר׳ נחום פון דער שטאָט גמזו.

צוועלף לאַנגע יאָר האָט ער כמעט נישט געגעסן צו דער זאַט, דעם דורשט נישט געשטילט און צוועלף יאָר האָט ער נישט געזען זיין ווייב און קינד. איצט איז שוין עקיבא אַליין געווען אַ גרויסער למדן און אַלע חכמות זיינען געווען קלאָר און אָפן פאַר אים, ווי דער הימל, ווי די וועלט פאַר אַ זעענדיקן. איצט איז שוין עקיבא ניט געווען קיין תלמיד, נאָר אַליין אַ רבי, וואָס האָט געהאַט צוועלף טויזנט תלמידים.

און אָט האָט עקיבא איינמאָל באַשלאָסן אַראָפּצופאָרן צו זיין ווייב, וואָס האָט נאָך אַלץ געלעבט אין גרויס דחקות און נויט און מיטנעמען מיט זיך זיינע אַלע צוועלף־טויזנט תלמידים. זאָל זי זען, ווי זיין וואָרט איז מקוים־געוואָרן.

דרויסן איז געשטאַנען זייער אַ שיינער טאָג. דער בלוי־ער הימל האָט געגלעט די וואַרימע מזרח־ערד, ווי אַ מאַמע איר קינד און אין דער קלאָרער לופט האָבן זיך געבאָדן גאָלדענע שמעטערלינגען.

עקיבא איז געגאנגען זיין וועג מיט פעסטע טריט. הונ־
געריק און דורשטיק איז ער געווען, אבער עס האט אים
געטרייסט דער געדאנק, אז ער גייט צו זיין ווייב און קינד,
וועלכע ער האט שוין נישט געזען גאנצע צוועלף יאר צייט.

הינטער אים האט זיך שטאלץ און רואיק געצויגן א מחנה
יונגעלייט. דאס זיינען געווען זיינע צוועלף־טויזנט תלמידים,
וואס האבן זיך נישט געוואלט צעשיידן מיט זייער געליבטן
און טייערן רבי׳ן.

דער וועג האט זיך פארקירעוועט הינטער א בארג, און
עקיבא האט געוואוסט, אז באלד וועט ער דערזען א צעדער־
וועלדל און נאכדעם א גרין פעלד און נאכדעם, לינקס, ר׳
מאיר׳ס הויז מיט׳ן רויטן קוימען און נאכדעם א קליין טייכל
און נאכ׳ן טייכל — זיין אייגן הייזל מיט׳ן קרומען דאך, וואס
האט זיך אויסגעבויגן פון א שטארקן ווינט. דא, נעבן הייזל,
זעט זיך גאנץ ירושלים, פונקט ווי אויפן דאלאניע.

עקיבא האט געמאכט שנעלערע טריט. דער אמאליקער
פאסטוך און דער איצטיקער גרויסער למדן און רבי האט
א ציטער געטאן און איז בלאס געווארן: ער האט דערזען
זיין הייזל און נעבן הייזל זיין ווייב, וואס איז געשטאנען און
געשמועסט מיט איר שכנ׳טע.

עקיבא האט זיך אפגעקערט צו זיינע תלמידים:

— שטייט דא — האט ער געזאגט א בלאסער, אבער
זייער א צופרידענער — איך וועל פריער אליין צוגיין, ווא־
רים מיין ווייב קאן זיך, חלילה, דערשרעקן.

און עקיבא האָט זיך אַליין דערנענטערט צו דער ווייב, ער איז געגאַנגען מיט יענע שטילע געצוואונגענע טריט פון אַ מענטשן, וואָס די פרייד שטערט אים צו גיין.

און אָט, אַז ער איז שוין איבערגעגאַנגען דאָס טייכל, און איז שוין אַריין אינ׳ם הויכן ברעג־גראָז, האָט ער ביי אַ צוואַנציג טריט פון זיין הייזל דערהערט, ווי די שכנ׳טע האָט זיך אַנגערופן צו זיין ווייב:

— זע־נאָר, דיין מאַן האָט דיך פאַרלאָזן און די ביזט די גאַנצע יאָרן אַ לעבעדיקע אלמנה...

אַבער רחל האָט איר רואיק געענטפערט דאַרויף:

— ווען מיין מאַן וואָלט מיר געפאָלגט, וואָלט ער דאָרט געזעסן נאָך צוועלף יאָר און תורה געלערנט.

עקיבא האָט איבערגעווישט דעם שטערן, זיך אויסגע־גלייכט, אויפגעהויבן די אויגן צום הימל, געשטאַנען אַ ווײלע אינ׳ם הויכן גראָז, געקוקט אויף זיין רחל׳ן און אויף זיין הייזל מיט׳ן קרומען דאַך און נאָכדעם אַ זאָג געטאָן צו זיך:

— אַז מיין ווייב פאַרלאַנגט עס, גיי איך צוריק תורה לערנען.

און ער האָט זיך געלאָזט צוריק אין וועג אַריין...

עקיבא קומט אַ היים.

עקיבא האָט זיך צוריקגעקערט אין דער ישיבה און גע־לערנט דאָרט נאָך צוועלף יאָר. איצט האָט ער שוין געהאַט פיר־און־צוואַנציג טויזנט תלמידים. מען האָט אים שוין נישט גערופן עקיבא, נאָר רבי עקיבא.

געענדיקט די צוועלף יאָר, האָט זיך עקיבא ווידער גע־לאָזט אין וועג אַריין צעזאַמען מיט זיינע תלמידים.

אָבער דאַסמאָל האָט זיין ווייב באַצייטנס דערהערט, אַז עקיבא מיט פיר־און־צוואַנציג טויזנט תלמידים גייט אַהיים, איז זי אים אַרויס אַנטקעגן, און אַז זי האָט אים דער־זען, איז זי אים געפאַלן אויפ׳ן האַלז.

שטייען די תלמידים און גאַפן: אַן אָרימע ווייבל האַלזט זייער גרויסן רבי׳ן. ווילן זיי זי אָפּשטויסן, אָבער רבי עקיבא הויבט־אויף אַ פּאָר שטראַלנדיקע אויגן צו די תלמידים און זאָגט:

— שטייט, קינדער! איהר זאָלט וויסן, אַז פאַר אַלץ, וואָס איך מיט אייך האָבן געלערנט, דאַרפן מיר איר דאַנקען.

דעמאָלט האָבן די תלמידים גענומען זינגען אונטער׳ן פרייען הימל און רבי עקיבא האָט שטיל געשעפּטשעט צו זיין רחל׳ען:

— איצט וועט דיר פאַר אַלץ באצאַלט ווערן... מיין טייע־רע רחל... מיין טייערע רחַל...

און רחל איז געווען די גליקלאַכסטע פרוי אין גאַנץ ארץ ישראל.

זי האָט זיך געוואַרימט אין זיין ליכט, ווי עס וואַרימט זיך אַ דערפראַרענע טויב אין די שטראלן פון דער זון, און זיין תורה און זיין גדולה איז איר תורה און איר גדולה געווען.

זיין פרוי איז אים אַנטקעגן געקומען.

כלבא שבוע ביי רבי עקיבא׳ן.

כלבא שבוע האָט דערהערט, אַז אַ גרויסער חכם און בעל־תורה איז געקומען קיין ירושלים, איז ער געגאַנגען זיך האַלטן אַן עצה מיט אים. אַבער אַז ער האָט דערזען, אַז דערדאָזיקער גרויסער מאַן איז זיין איידעם, איז ער אים געפאַלן אויפ׳ן האַלז און נאָך אין דעם אייגענעם טאָג אָוועק־געשענקט אים אַ האַלב פאַרמעגן.

איצט האָט שוין כלבא שבוע געוואָלט וואָס גיכער פאַר־געסן, אַז ער האָט אַזוי אַמאָל געפייניקט און גע׳רודפ׳ט דעם־דאָזיקן גרויסן חכם און זעלטענעם בעל־תורה.

אַבער ער האָט עס נישט געקאָנט פאַרגעסן, ווי עס איז נישט פאַרגעסן געוואָרן ביז היינט.

פאַרגעסן האָט בלויז איין רבי עקיבא, ווי אַזוי דער שווער איז זיך מיט אים אַמאָל באַגאַנגען, ווי אַזוי ער האָט זיי געלאָזט ליידן גרוים הונגער און נויט, שלאָפן אויף שטרוי, טראָגן שמאַטעס אָנשטאָט קליידער, און רחל האָט, נעבעך, געמוזט פאַרקויפן אירע שיינע האָר צוליב אַ ביסן ברויט אין שטוב.

פאַרגעסן האָט עס רבי עקיבא און דעם שווער האָט ער אויפגענומען ליב און פריינדלאַך, ווי ער האָט אויפגענומען אַלע אידן פון דעם גרעסטן ביז דעם קלענסטן.

דער אַמאָליקער שטילער פּאַסטוך האָט איצט געשיינט אין אַ גאָלדענער זון פון תורה, און ווי אַ זון האָט ער אַלעמען גלייך געוואַרימט און געשיינט.

אָבער די גוטע און שיינע רחל האָט געהאַט דעם גרעסטן חלק אין דערדאָזיקער זון:

עקיבא דער פּאַסטוך איז געוואָרן רבי עקיבא דער גרויסער חכם און בעל־תורה צוליב איר פעסטן בטחון און נישט געבראָכענער האָפנונג.

די רוימישע פּריצ׳טע

די חכמים אין ירושלים האָבן געבעטן רבי עקיבאַ׳ן, ער זאָל זיי באָרגן געלט ביי אַ רוימישער פּריצ׳טע מיט׳ן נאָמען פּוילאַ וועטאַריאַ.

געוואוינט האָט דידאָזיקע פּריצ׳טע אויפ׳ן ברעג ים. איז אַוועק רבי עקיבא צו דער פּריצ׳טע און געבעטן, זי זאָל אים אויסבאָרגן אַ סומע געלט. האָט די פּריצ׳טע אַ פרעג געטאָן:

— ווער וועט מיר ערב-זיין, אַז דאָס געלט וועט איינגעצאָלט ווערן צום טערמין?

— און רבי עקיבא האָט רואיק געענטפערט דערויף:

— גאָט און דער ים.

פאַר דער צייט איז רבי עקיבא קראַנק געוואָרן און דער טערמין, אין וועלכן ער האָט באַדאַרפט איינצאָלן דאָס געלט, איז געשטאַנען אין אַ סכנה.

בעדאַרף אָבער גראָד גיין אַ בת-מלכה ביים ברעג ים און בייז איז זי און שלעכט איז זי און פאַר כעס וואַרפט זי אין ים אַריין איהר קעסטעלע מיט געלד. כאַפּט אַ כוואַליע דאָס קעסטעלע און שפּייט עס אַרויס אויפ׳ן ברעג.

אין דער אייגענער צייט גייט די רוימישע פּריצ׳טע ביים ברעג ים. זי גייט צו רבי עקיבאַ׳ן מיט אַ תביעה, פאַרוואָס ער האָט איר נאָך דאָס געלט נישט געבראַכט. פּלוצלונג

אָבער דערזעט זי אַ קעסטעלע אויפ׳ן ברעג. הויבט זי עס אויף און געפינט דערין אַ שלל געלט.

אַז רבי עקיבא איז געזונט געוואָרן, גייט ער נאַטירלאָך, צו דער פריצ׳טע באַצאָלן דעם חוב, וויל זי אָבער ביי אים ניט נעמען דאָס געלט. פאַרקערט, זי וויל, ער זאָל נאָך נעמען אַ חלק פונ׳ם געלט, וואָס זי האָט געפונען.

האָט רבי עקיבא דאָס געלט גענומען און צעטיילט צווישן אָרימע אלמנות און יתומים.

פון דעמאָלט־אָן פלעגט רבי עקיבא שטענדיק זאָגן:

„ווי גאָט מאַכט, איז אַלץ צו גוטן״.

איינמאָל איז רבי עקיבא געווען אין וועג נישט ווייט פון אַ שטאָט, און האָט געגעכטיקט אונטערן פרייען הימל. ביינאַכט האָט אַ לייב צעריסן זיין אייזל, אַ קאַץ האָט דער־שטיקט זיין האָן, וואָס פלעגט אים וועקן באַגינען צום לער־נען, און דער ווינט האָט פאַרלאָשן זיין ליכט, וואָס פלעגט אים באַלייכטן דעם ספר צום לערנען.

אָבער רבי עקיבא האָט אַלץ געזאָגט:

„ווי גאָט מאַכט, איז אַלץ צום גוטן .

אינדערפרי האָט זיך רבי עקיבא דערוואוסט, אַז גזלנים זיינען די אייגענע נאַכט באַפאַלן די נאָענטע שטאָט, און די איינוואוינער אַוועקגעפירט אין געפאַנגענשאַפט.

אָבער רבי עקיבא איז געראַטעוועט געוואָרן, ווייל אין דערפינסטער האָבן די גזלנים אים נישט באַמערקט און דער אייזל מיט׳ן האָן האָבן נישט געשריען. האָבן אים די גזלנים קיין שום שלעכטס נישט געטאָן.

רבי עקיבא און זיין זון.

איינמאָל איז קראַנק געוואָרן רבי עקיבא׳ס זון — רבי שמעון. אָבער דער פאָטער האָט נישט אויפגעהערט צו לער־נען, נאָר עפטער געשיקט זען, צי דער זון בעסערט זיך.

איינמאָל איז געקומען דער שליח און געזאָגט:

— ער איז זייער קראַנק...

אָבער רבי עקיבא האָט ווייטער געלערנט

איז געקומען אַ צווייטער שליח און געזאָגט, אַז דער זון איז ערגער געוואָרן. נאָר רבי עקיבא האָט געטאָן דאָס זייניקע — ער האָט געלערנט.

צולעצט איז געקומען דער לעצטער שליח און געזאָגט:

— רבי, דיין זון איז נפטר געוואָרן.

עס איז געווען אַ גרויסע לויה און מען האָט היים מספיד־געווען דעם נפטר.

דעמאָלט האָט זיך רבי עקיבא געשטעלט אויף אַ הויכער באַנק און פשוט און נאַטירלאַך זיך אָנגערופן:

— ברידער, אידן! מיר האָבן מקבר־געווען מיין זון — פונדעסטוועגן בין איך געטרייסט צוליב דעם גרויסן כבוד וואָס איר האָט מיר אָנגעטאָן, נישט חלילה, ווייל איך בין אַ חכם — פאַראַן גרעסערע חכמים פון מיר, און נישט ווייל איך בין רייך — פאַראַן רייכערע פאַר מיר. אויב צוליב עקיבא׳ן זיינט איר געקומען — זיינען פאַראַן אַ סך עקיבא׳ס אין גאַס! נאָר איך ווייס, אַז איר זיינט געקומען פון מצוה־וועגן און לכבוד דער תורה, און דערפון בין איך געטרייסט.

ל"ג בעומר.

אין לאַנד איז געווען אַ גרויסע מגפה און מענטשן זיינען געפאַלן ווי פליגן. אויך פון רבי עקיבא׳ס פיר־און־צוואַנציג טויזנט תלמידים איז דער גרעסטער טייל אוסגעשטאָרבן. געווען איז דאָס אין די ספירה־טעג, צווישן פסח און שבועות. דעמאָלט איז אויסגעפאַלן איין טאָג, אין וועלכן עס איז נישט געשען קיין איין טויט־פאַל צווישן רבי עקיבא׳ס תלמידים. דאָס איז געווען די דריי־און־דרייסיגסטע ספירה, ל"ג בעומר. דעריבער ווערן אַלע ספירה־טעג געהאַלטן פאַר טרויער־טעג. נאָר ל"ג בעומר איז פאַרבליבן אַ פריילאַכער טאָג, אַ יום־טוב ביי אַלע אידישע קינדער, וואָס לערנען אין שולן. ווייל צוליב רבי עקיבא׳ן זיינען אויך זיינע תלמידים באַליבט געווען ביי אידן.

רבי עקיבא איז געווען באַליבט ביי אַלע אידן, נישט בלויז פאַר זיין גרויסקייט אין תורה, נאָר אויך דערפאַר, ווייל ער האָט זיך געהאַלטן זייער פשוט און האָט נישט גע־זוכט קיין כבוד. ער איז געווען זייער אַ באַשיידענער מענטש.

אָט דאָס זיינען רבי עקיבא׳ס ווערטלאַך: „ווער עס האַלט זיך גרויס פאַר זיינע ידיעות אין דער תורה, איז גע־גליכן צו אַ נבלה, וואָס ליגט אויפ׳ן וועג, און יעדער דורכ־גייער קערט זיך אָפּ פון איר".

„שטענדיק זאָלסטו אויסקלייבן אַ נידעריגערן אָרט, ווי דו פאַרדינסט, וואָרום בעסער זאָל מען זאָגן: „גיי־אַרויף", איידער „גיי־אַראָפּ".

רבי עקיבא׳ס ליבע צו מענטשן.

רבי עקיבא איז געווען זייער א גוטער און איז שטענדיק גרייט געווען צו העלפן יעדן מענטשן מיט וואָס ער האָט נאָר געקאָנט.

איינמאָל האָט ער געטראָפן אַ מענטשן שוואַרץ ווי קויל. דערדאָזיקער מענטש האָט געטראָגן אַ בינטל האָלץ און האָט זיך בעת־מעשה שטאַרק געאײַלט.

שטעלט אים רבי עקיבא אָפּ און פרעגט אים:

— זאָג מיר, מײַן קינד, וואָס צווינגט דיך אַזוי שווער צו אַרבעטן? ביזטו אַ קנעכט און האָסט אַ בייזן האַר, וועל איך דיך אויסקויפן; ביזטו אָרים און מוזט ביטער אַרבעטן, וועל איך זען דיר העלפן.

אָבער דער מענטש האָט זיך אָנגערופן מיט גרויסע טראָפּנס שווייס אויפ׳ן שטערן:

— נישט דאָס און נישט יענעס. זאָלסט וויסן, אַז איך בין שוין לאַנג געשטאָרבן, און פאַר מײַנע גרויסע עבירות בין איך געצוואונגען אַלע טאָג אָוועקצולעגן אַ גרויסן שייטער־הויפן אויף זיך אַליין צו פאַרברענען. דאָס קום איך אָפּ דערפאַר, ווייל ביי מײַן לעבן האָב איך שלעכט באַהאַנדלט אָרימע־לייט. לאָז מיך גיין, וואָרום דער שטן וועט מיך פאַרמוטשן, אויב איך וועל מיך פאַרשפּעטיקן.

— קאָן מען דיר גאָרנישט העלפן? — האָט רבי עקיבא ווידעראַמאָל געפרעגט.

— כמעט אונמעגלאַך, — האָט דער געשטאָרבענער גע־ענטפערט. — מען האָט מיר געזאָגט, אַז צו מיינע יסורים וועט נעמען אַ סוף נאָר דאַמאָלט, ווען מיין זון וועט זיין א צדיק. נאָר איך האָב גאָר קיין האָפנונג נישט דאַרויף.

דעמאָלט האָט רבי עקיבא זיך נאָכגעפרעגט, ווי דער מענטש הייסט, ווי זיין ווייב הייסט און וואו זי וואוינט.

אין אַ שיינעם פרימאָרגן איז רבי עקיבא געקומען אין יענער שטאָט, האָט זיך דערפרעגט צו דער אלמנה, און גע־נומען לערנען מדריך־זיין איר זון. און געפאַסט האָט ער פערציג תעניתים און טאָג און נאַכט האָט ער תפלה־געטאָן צו גאָט, ער זאָל בענטשן זיין אַרבעט.

אינגיכן האָט שוין דעם רשע׳ס זון געקאָנט דאַוונען. ווען ער איז געקומען אין שול און האָט אַרויסגערעדט די ווער־טער: „יתגדל ויתקדש”, האָט זיין פאָטער זיך באַוויזן צו רבי עקיבא׳ן און האָט אים געדאַנקט, וואָס זיין זון האָט אים אַרויסגעפירט פון גיהנם.

רבי עקיבא און די תורה.

איינמאָל האָט דער מלך פון רוים אַרויסגעגעבן אַ גזירה, אַז אידן זאָלן נישט לערנען קיין תורה. איז געקומען איינער פּאַפּוס, דער זון פון יהודה און האָט געטראָפן רבי עקיבא׳ן, ווי ער זיצט זיך גאַנץ געמיטלאַך און לערנט תורה מיט אַ גרויסער עדה אידן.

זאָגט צו אים פּאַפּוס:

— עקיבא, דו האָסט גאָרנישט קיין מורא פאַר׳ן מלך?

הויבט־אויף רבי עקיבא די אויגן און רופט זיך אָן:

— פּאַפּוס, מען זאָגט, אַז דו ביזט זייער אַ קלוגער, אָבער מען זעט עס נישט. דו ווייסט, אַ פוקס איז געשטאַנען ביים ברעג טייך זעט ער, ווי די פיש אין וואַסער לויפן־ארום אונרואיק, באַוועגן זיך הין־און־הער. פרעגט ער זיי: „פאַר וועמען אַנטלויפט איר דאָס אַזוי?“ ענטפערן זיי: „מיר אַנטלויפן פאַר די אַלערליי נעצן, וואָס מען פאַרוואַרפט אין וואַסער, צו כאַפּן אונז“. זאָגט צו זיי דער פוקס: „ווייסט איר וואָס, פאָלגט מיר, גייט־אַרויס צו מיר אויף דער יבשה, וועלן מיר זיך לעבן פריינדלאַך צוזאַמען, ווי מיינע עלטערן האָבן אַמאָל מיט אייך געלעבט“. ענטפערן אים די פיש: „אי, דו פוקס, מען זאָגט אויף דיר, אַז דו ביזט דער קליגסטער פון אַלע חיות,—לסוף ביזטו גאָר אַ נאַר, העד נאַר

אַליין, אויב דאָ אין וואַסער, אינ׳ם מקום פון אונזער לעבן, זיינען מיר אָנגעזאָפּט מיט סכנה און שרעק, ווי־זשע ועט שויז זיין, אַז מיר וועלן אַרויסגיין אויף דער יבשה, אינ׳ם מקום פון אונזער טויט?"

— און מיט אונז איז אויך אַזוי,— האָט רבי עקיבא ווייטער געזאָגט,— בשעת מיר לערנען תורה, וואָס איז אונזער לעבן, שרעקן מיר זיך, אָבער אַז מיר הערן־אויף צו לערנען תורה, באַדאַרפן מיר דאָך אודאי און אודאי מורא האָבן.

רבי עקיבא׳ס טויט.

געשטאָרבן איז רבי עקיבא, ווי אַ קדוש. די רוימער האָבן אים פאַרשמידט אין קייטן, אריינגעוואָרפן אין אַ פינ־פטערער פייכטער און קאַלטער תפיסה און אַ לאַנגע צייט אים דאָרט אָפּגעהאַלטן.

געלעגן איז רבי עקיבא אויף נאַסן שטרוי, געגעסן האָט ער ברויט מיט וואַסער.

אַ סך שווערע יאָרן האָט רבי עקיבא פאַרבראַכט אין דער קבר־תפיסה. דאָרט האָט מען נישט געזען די זון און אויף די ווענט איז געלעגן אַ קלעפּיקע פייכטקייט. אָבער אויך אין תפיסה האָט ער געלערנט און אין דער תורה האָט ער געפונען אַ טרייסט אין זיין עלענד.

לסוף איז רבי עקיבא פאַר׳משפט געוואָרן צום טויט צעזאַמען מיט נאָך ניין אידישע חכמים, וואָס ווערן גערופן „עשרה הרוגי מלכות“ (צען, וואָס זיינען דער׳הרג׳עט גע־וואָרן דורך דער רעגירונג). דאָס זיינען געווען: רבי שמעון בן גמליאל, רבי ישמעאל כהן גדול, רבי חנינה בן תרדיון, רבי יהודה בן בבא, רבי יהודה בן דמא, רבי חוצפית המתורגמן, רבי חנינה בן חכינאי, רבי ישבב הסופר און רבי אליעזר בן שמוע.

די רוימישע תלינים האָבן אים געשונדן די הויט מיט אייזערנע קאַמען און צוואַנגען. דערויף האָט רבי עקיבא

אַרויסגעזאָגט די צוויי ווערטער: „שמע-ישראל“, און ביים דריטן וואָרט „אחד“ איז אים די נשמה אויסגעגאַנגען. דעמאָלט איז אַרויס אַ בת-קול פון הימל: „וואויל איז דיר, עקיבא, דו ביזט פאַרזיכערט מיט עולם-הבא.“

די רוימער האָבן באַגראָבן רבי עקיבא׳ס קערפּער אין תפיסה. דעמאָלט איז אינדערשטיל געקומען אליהו הנביא און צוזאַמען מיט רבי עקיבא׳ס טרייען תלמיד רבי יהושע, זיינען זיי אַריין אין תפיסה, אַרויסגענומען דעם טייערן מת און איבערגעטראָגן אין אַ הייל. דאָרט האָבן זיי געמאַכט אַ געלעגער, אַריינגעשטעלט אַ טיש, אַ שטול און אַ לאָמפּ. נאָכדעם האָבן זיי פאַרמויערט דעם אַריינגאַנג אין הייל, אַז קיינער זאָל קיינמאָל דאָס אָרט נישט געפינען און זיי זיינען פון דאָרט אַוועק.

רבי עקיבא האָט געלעבט הונדערט און צוואַנציג יאָר.

אַזוי האָט געלעבט, געלערנט און געשטאָרבן דער גרויסער אידישער געלערנטער, דער צדיק און חכם רבי עקיבא בן יוסף.

הלל הזקן.

אַמאָל האָבן אין בבל געלעבט צוויי ברידער — הלל און שבנא.

געשטאַמט האָבן זיי פון זייער אַ געהויבענער משפחה, פון גרויסן אידישן יחוס: זייער פאָטער איז אַרויסגעקומען פון די שענסטע משפחות פון שבט בנימין, און זייער מוטער האָט געשטאַמט פון שבט יהודה. זי איז געווען אַן־אור־אורא־ייניקל פון דוד המלך.

שבנא איז געווען אַ גרויסער סוחר און הלל האָט געלערנט תורה. טאָג און נאַכט איז ער געזעסן און געלערנט.

אין דערדאַזיקער צייט האָבן די גרויסע אידישע חכמים, שמעיה און אבטליון מיסד־געווען אין ירושלים אַ ישיבה, וואָס איז באַלד באַרימט געוואָרן אין אַלע אידישע שטעט און שטעטלאַך און דער נאָמען פון דערדאַזיקער ישיבה איז דערגאַנגען אויך צו הלל׳ן אין בבל.

פון דעמאָלט־אָן האָט הלל נישט געקאָנט רוען, ער האָט נעכט נישט געשלאָפן און כסדר געקלערט, ווי אַזוי קומט מען אַהין, אין דער ישיבה אין ירושלים.

איינמאָל האָט הלל גע׳פועל׳ט ביי זיך צו דערציילן זיין ברודער שבנא וועגן דער ישיבה.

זאָגט צו אים שבנא:

— די תורה איז דאָך אומעטום דיזעלבע, צי וואָס דאַרף מען דאָס פאָרן אַזש קיין ירושלים לערנען תורה?

זאָגט הלל:

— אין דער ישיבה זיינען דאָ גרויסע חכמים, זיי גיבן גוט צו פאַרשטיין, און מען האָט אַ גרויסע פעולה אין לערנען. דעריבער בעדאַרף מען פאַרוואַגלט ווערן אין אַ מקום־תורה; נישט אומזיסט האָט דער נביא געזאָגט: „פון ציון וועט אַרויסקומען די תורה און גאָטס רייד — פון ירושלים.

נאָר שבנא גיט זיך ניט אונטער:

— אָבער וואָס איז איצט פאַר אַ צייט? — האָט ווייטער שבנא זיך געוואונדערט. — ווער גייט עס איצט אין אַזאַ ווייטן וועג? עס הויבט זיך דאָך אָן דער ווינטער, די וועגן זיינען שלעכט!

און הלל איז פאַר׳עקשנ׳ט:

— זאָלסט וויסן, ברודער, אַז לערנען תורה טאָר מען קיין מאָל נישט אָפּלעגן, טאָמער וועט מען נאָכדעם נישט באַוויזן. אויב נישט איצט, טאָ ווען־זשע?

זעט שבנא, אַז ער קאָן הללין נישט אָפּריידן פון גיין קיין ירושלים, ווערט ער בייז אויף אים און זאָגט מיט כעס:

— קיין געלד דערויף וועסטו ביי מיר נישט קריגן!

און האָט בייז אַ פיר געטאָן מיט די הענט.

נאָך דעמדאָזיקן שמועס מיט'ן ברודער האָט הלל געזען, אַז קיינער וועט אים נישט געבן קיין ריכטיקע עצה, וואָרום אפילו זיין אייגענער ברודער רעדט אים נאָך אָפּ פון זיין טייערן פּלאַן — גיין לערנען תורה.

און ער האָט זיך אָנגערופן צו זיך אַליין:

„אויב איך אַליין וועל פאַר זיך נישט טאָן, ווער־זשע וועט פאַר מיר טאָן?

און סאַמע צו מאָרגנס האָט הלל זיך געלאָזן אין וועג אַריין.

אין ירושלים איז הלל'ן נישט אַזוי גרינג אָנגעקומען דאָס לערנען. ער האָט געמוזט אַרבעטן צו פאַרדינען אויפ'ן עסן און צאָלן דעם שומר פון דער ישיבה, ער זאָל אים אַריינלאָזן.

האָט ער זיך פאַרדונגען פאַר אַ האָלצהעקער, און פלעגט קריגן אַ שקל אַ טאָג. פלעגט ער אַ האַלבן שקל געבן דעם שומר, און דער צווייטער האַלבער פלעגט גיין אויף חיונה.

האָט איינמאָל געטראָפן, אַז הלל האָט קיין איין אַרבעט נישט געפונען, איז ער געקומען אין ישיבה און געבעטן דעם שומר, ער זאָל אים היינט אַריינלאָזן אָן געלד. האָט אָבער דער שומר נישט געוואָלט הערן און געדיינקען.

וואָס טוט מען?

קריכט הלל אַרויף אויפ׳ן דאַך פון דער ישיבה, לייגט צו דאָס אויער צום פענסטערל און הערט זיך צו מיט אַלע חושים, ווי מען לערנט אינווייניק.

געווען איז דאָס פרייטאָג־צו־נאַכט. אַ געדיכטער שניי איז געפאַלן פון אויבן. דרויסן איז געווען קאַלט. אַלע מענטשן זיינען געזעסן אין די הייזער ביי די וואַרעמע אויוועגס, געגעסן און געטרונקען און זיך געלאָזט וואויל גיין, אָבער הלל איז געלעגן אויפ׳ן דאַך און מיט גרויס דורשט געשלונגען די ווערטער פון די חכמים. ביסלאַכווייז האָט דער שניי אים פאַרדעקט פון קאָפּ ביז די פיס, אָבער ער האָט דעם שניי ניט געפילט און די קעלט ניט געשפירט, וואָרום ער איז געווען פאַרטיפט אין די הויכע וועגן פון לערנען.

באַגינען זאָגט שמעיה צו אבטליון:

— פאַרוואָס איז דאָ עפּעס אַזוי פינסטער? עס איז דאָך שוין גרויסער טאָג?

און באַלד דאַרויף הויבן זיי אויף די אויגן צום פענסטער, זעען זיי, אַז דאָרט ליגט אַ מענטש. גייט מען אַרויף אויפ׳ן דאַך, שאַרט מען אָפּ דעם שניי — געפינט מען הלל׳ן אַ פאַר׳חלש׳טן.

האָט מען אים אַראָפּגענומען, אַרומגעוואַשן, אויסגעשמירט מיט בוימאייל און אַוועקגעזעצט נעבן פייער, צו דערוואַרעמען אים.

דעמאָלס האָבן די חכמים געזאָגט:

— דערדאָזיקער איז ווערט, מען זאָל צוליב אים מחלל-שבת-זיין.

פון דעמאָלט אָן האָבן שמעיה און אבטליון אָנגעזאָגט דעם שומר, ער זאָל אַריינלאָזן הלל׳ן אָן געלד. הלל האָט זיך זייער געפרייט, וואָס ער האָט איצט געקאָנט זיצן רואיג און לערנען.

מיט דער צייט איז ער אַזוי גרויס און באַרימט געוואָרן, אַז ער איז אויסגעקליבן געוואָרן פאַר אַ נשיא ביי אידן. און גערופן האָט מען אים שוין הלל הנשיא.

צו הלל׳ן פלעגן קומען אַ סך תלמידים, ער זאָל זיי לערנען. אַפילו אַלטע לייט פלעגן קומען צו אים לערנען תורה, און האָבן זיך נישט געשעמט צו זיצן אינאיינעם מיט קינדער, וואָרום ער האָט געלערנט:

— אַ שעמעוודיקער קאָן קיין תורה נישט לערנען.

הלל האָט זיינע תלמידים מקרב געווען און געלערנט זיי און יעדע זאַך זיי מסביר-געווען מיט גרויס חכמה.

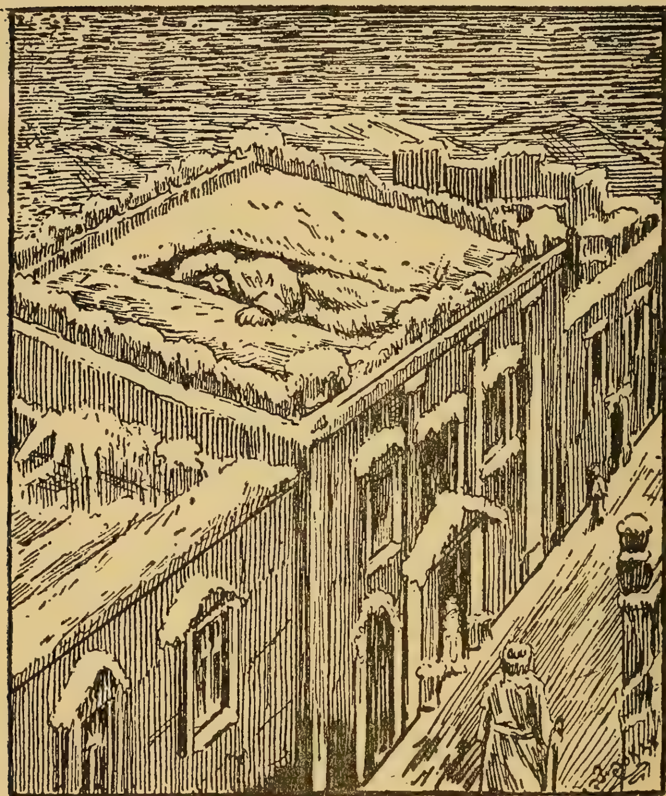
איינמאָל, ווען הלל איז געגאַנגען זיך באָדן, זאָגט ער צו זיינע תלמידים:

— איך גיי טאָן אַ גרויסע מצוה.

פרעגן אים די תלמידים:

— וואָס איז דאָס פאַר אַ מצוה?

ענפערט הלל:

הלל ליגט אויפ'ן דאך פון דער ישיבה און הערט זיך צו ווי מען לערנט.

— דער מענטש איז דאָך באַשאַפן געוואָרן אין גאָטס געשטאַלט איז דאָך דעם מענטשנס גוף אַ געטלאָך בילד, דעריבער איז אַ מצוה עס אָפּצוהיטן, עס זאָל נישט פאַרשמוצט ווערן. אויב מען היט אָפּ, אַ שטייגער, אין די מוזעאומס די בילדער, וואָס גרויסע מאָלערס האָבן געמאָלט, באַדאַרף מען דאָך דאָס בילד, וואָס גאָט האָט געמאָלט, אַוודאי און אוודאי אָפּהיטן פון שמוץ.

זיין גאַנץ געזונט האָט ער אַריינגעלייט אינ׳ם לערנען מיט די תלמידים. ער פלעגט זיי צוגעבן חשק און באַגייס־טערונג און עפטער פלעגט ער זאָגן:

„קיין עם־הארץ קאָן קיין חסיד נישט זיין, און אַ נישט־געלערנטער קאָן נישט זיין פרום!“

הלל׳ס תלמידים פלעגן געדיינקען זיינע רייד, וואָרום ער האָט שטענדיק געבראַכט משלים, כדי מען זאָל אים בעסער פאַרשטיין און געדיינקען. אזוי, וועגן אַ מענטשן, וואָס צאָלט־אָפּ מיט שלעכטס פאַר גוטס, האָט הלל איינמאָל גע־זאָגט אַזאַ משל:

— יעגערס האָבן זיך געיאָגט נאָך אַ הירש. איז דער הירש אַנטלאָפן און זיך באַהאַלטן אונטער אַ בוימל, און די יעגערס האָבן אים נישט געקאָנט געפינען. האָט דער הירש דערווייל גענומען עסן די בלעטער פון בוים, וואָס האָט אים פאַרבאָרגן. אָבער אַז דער הירש האָט אָפּגעגעסן די בלעטער, איז ער באַלד אויפגעדעקט געוואָרן און די יעגערס האָבן אים געפאַנגען.

הלל האָט געהאַט זייער אַ גוטן תלמיד, וואָס איז אָבער געווען אַ בייזער מענטש פון נאַטור, האָט ער אים געוואָלט אָפּגעוואוינען פון דערדאָזיקער מידה.

פלעגט הלל על־פּי־רוב זאָגן:

—אַזוי ווי אַ שעמעוודיקער קאָן זיך נישט אויסלערנען, אַזוי קאָן אַ בייזער יענעם נישט לערנען.

צווילב דעם האָט הלל איינמאָל דערציילט זיינע תלמידים אַזאַ משל:

— אַ רויזן־שטרויך איז געוואַקסן נישט ווייט פון אַן עפּל־בוים. איז דער רויזן־שטרויך געווען זייער שטאָלץ, וואָס מענטשן ליבן אים, און האָט איינמאָל אַזוי געזאָגט: „ווער קאָן זיך פאַרגלייכן צו מיר? מיינע בלומען זיינען אי שיין, אי שמעקעדיק."

ענטפערט אים דער עפּל־בוים: „אָבער ווען דו גיסט דעם מענטשן דיינע בלומען, מוזטו אים פריער אַ שטאָך טאָן מיט דיינע דערנער, אָבער איך גיב מיינע פירות אפילו אַזעלכע מענטשן, וואָס וואַרפן אויף מיר שטיינער.

דער תלמיד, האָט פאַרשטאַנען דעם פירוש פון הלל׳ס ווערטער, און פון דעמאָלט־אָן האָט ער זיך פאַרבעסערט.

איינמאָל איז געקומען אַ גוי צו שמאי און זיך אָנגערופן:

— איך וויל זיך מגייר־זיין, אָבער מיט׳ן תנאי, דו זאָלסט מיר אויסלערנען די גאַנצע תורה אייערע אָט ווי איך שטיי— אויף איין פוס.

דערהערט דידאָזיקע ווערטער, איז שמאי בייז געוואָרן און האָט אים אַרויסגעטריבן. דעמאָלט איז ער אַוועק צו הלל'ן און האָט אים אויך דאָסזעלבע געזאָגט:

— לערן מיך אויס אייער תורה אויף איין פוס.

האָט הלל געענטפערט:

— גוט, מיין קינד, איך וועל דיר אויסלערנען: וואָס דיר איז נישט ליב, זאָלסטו דיין חבר נישט טאָן. דאָס איז די גאַנצע תורה אונזערע, דאָס איבעריקע איז נאָר אַ פּירוש. אַז דו ווילסט — לערן.

הלל האָט אַזוי ליב געהאַט מענטשן, אַז אים האָט זיך גאָרנישט געגלויבט — מענטשן זאָלן קאָנען טאָן שלעכטס איינאַנדער און אַז עמיץ פלעגט אים אַמאָל זאָגן — דער און דער האָט מיר שלעכטס געטאָן, פלעגט ער דערויף באַמערקן:

— זאָלסט שטענדיק אויסרעכענען דיין חבר צו גוטן.

• •

איינמאָל האָט הלל פאַרבעטן צום מיטאָג אַ שיינעם בעל-הבית, דאָס ווייב האָט צוגעגרייט גוטע מאכלים, אָבער אַז זי האָט געוואָלט דערלאַנגען צום טיש, איז אַריינגעגאַנגען אין קיך אַן אָרימאַן. האָט זי אויף אים רחמנות געקראָגן און אָוועקגעגעבן דעם אָרימאַן דעם גאַנצן מיטאָג.

לאַנג האָט הלל געוואַרט אויפ'ן מיטאָג, ביז דאָס ווייב האָט צוגעגרייט אַן אַנדער מיטאָג און אַריינגעבראַכט. האָט ער זי געפרעגט:

— זאָג מיר נאָר טאָכטערל, פאַרוואָס האָסטו היינט פאַרשפּעטיקט מיט׳ן מיטאָג?

האָט דאָס ווייב אים דערציילט די סבה, איז הלל׳ן ליכ־טיק געוואָרן פון שמחה דאָס פּנים און ער האָט געזאָגט:

— איך האָב דיך באַלד אויסגערעכנט צום גוטן.

אַמאָל האָט מען הלל׳ן דערציילט אויף אַ מענטשן, אַז ער האָט גע׳גנב׳עט ברויט. האָט ער געהייסן, מען זאָל דעם־דאָזיקן מענטשן ניט פאַרשעמען, נאָר מען זאָל בעסער זיך דערוויסן, פון וואַנען דער מענטש לעבט. האָבן הלל׳ס תלמידים זיך דערוואוסט, אַז דער מענטש האָט שוין דעם טאָג קיין שטיקל ברויט נישט געהאַט אין שטוב, און זיין ווייב און קינדער גייען־אויס פון הונגער. האָט הלל געהייסן, מען זאָל אים אַלע טאָג אַריינשיקן צום עסן און טרינקען פאַר זיין גאַנץ הויז־געזינט, און דערביי האָט ער זיך אָנגע־רופן צו זיינע תלמידים:

— געדיינקט, איר זאָלט נישט משפּט׳ן אייער חבר, ווי־באַלד איר געפינט זיך נישט אין זיין לאַגע.

* *

מען דערציילט, אַז הלל׳ס ליבשאַפט צו מענטשן איז געווען אַזוי גרויס, אַז ווען איינער אַ רייכער מענטש איז געוואָרן אַ יורד און האָט נישט געהאַט פון וואַנען צו לעבן, האָט הלל אים געגעבן נישט בלויז צו עסן און צו טרינקען, נאָר ער האָט אים אויך געקויפט אַ קאַרעטע און געדונגען מענטשן צו באַדינען אים.

— ווייל ער איז אַזוי געוואוינט, — האָט הלל געזאָגט.
און ווען הלל האָט איינמאָל נישט געקראָגן קיין באַדינער פאַר דעם מענטשן, האָט ער אַליין אים באַדינט.

* *

איינמאָל האָט הלל געפרעגט ביי זיינע תלמידים:

— אַז אַ מענטש פאַרמאָגט טויזנט רענדלאך, און ער גיט אַוועק דריי הונדערט פאַר אָרימע־לייט, — וויפיל רענדלאך בלייבט אים?

האָבן די תלמידים געגאָפט:

— וואָס איז דאָס פאַר אַ שאלה — עס בלייבן אים זיבן־הונדערט רענדלאך.

אָבער הלל האָט גוטמוטיק אַ שמייכל געטאָן און געזאָגט:

— איר האָט אַ גרויסן טעות, — דעם מענטשן בלייבן נאָר די דריי־הונדערט רענדלאך, וואָס גאָט פאַררעכענט דאָס פאַר צדקה, די איבעריקע זיבן־הונדערט זיינען דאָך נישט זיינע. אָדער זיינע קינדער וועלן דאָס צונעמען נאָך זיין טויט, אָדער גנבים, צי גזלנים וועלן דאָס אַוועקנעמען, אָדער עס וועט פאַרברענט ווערן. איר זאָלט וויסן זיין, קינדער, — האָט ער ווייטער געזאָגט, — דער עיקר פאַרמעגן פון מענטשן איז ניט דער קאַפּיטאַל, וואָס ער האָט אין קעשענע, נאָר יענע געלט, וואָס ער צעטיילט פאַר נאַקעטע און הונגעריקע.

און נאָכדעם האָט ער צוגעגעבן:

—אויב איך וועל נאָר זאָרגן וועגן זיך, טאָ צו וואָס טויג איך?—

•

הלל איז קיינמאָל נישט געווען באַזאָרגט. שטענדיק איז ער געווען פריילאַך. אַז עס פלעגן זיך מאַכן אין מיטן דער וואָך גוטע פּירות אָדער גוט פלייש און זיינע בני־בית פלעגן דאָס וועלן באַהאַלטן אויף שבת, פלעגט הלל נישט לאָזן. ער פלעגט הייסן באַלד אין מיטן דער וואָך דאָס פאַרברויכן, זאָגנדיק, אַז גאָט וועט אויף שבת נאָך בעסערעס צושיקן. פון הלל׳ן שטאַמט דאָס טאַקי דאָס ווערטל:

„פאַרן מאָרגן וועט גאָט זאָרגן".

אַלע מענטשן האָבן ליב געהאַט הלל׳ן פאַר זיין גרויס־קייט און תורה, פאַר זיין חכמה און פאַר זיין גוטסקייט. נאָר נאָכמער באַרימט איז הלל פאַר זיין•עניוות און איינ־פאַכקייט.

•

אַמאָל האָבן צוויי מענטשן זיך געוועט, אַז דער, וואָס וועט הלל׳ן אַריינברייגגן אין כעס, באַקומט פיר־הונדערט גילדן. איינער איז באַלד אַוועק צו הלל׳ן אינדערהיים, האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי זיין טיר און אויסגערופן:

— וואו איז דאָ הלל?

הלל האָט זיך גראָד דעמאָלט געצוואָגן לכבוד שבת. עס איז געווען פרייטאָג ביינאַג. הילט ער זיך איין און נייט יענעם אַרויס אַנטקעגן.

— זון מיינער, וואָס פאַרלאַנגסטו ? — פרעגט אים הלל.
— איך וועל ביי דיר עפּעס פרעגען, — ענטפערט ער.
— פרעג מיין זון, פרעג.
— זאָג מיר, פאַרוואָס זיינען די אויגן פון די תרמוד־יאַנער שוואַכע ?
— זון מיינער, — ענטפערט אים הלל, — אַ זייער וויכטיקע שאלה האָסטו געפרעגט. עס איז דערפאַר ווייל זיי וואוינען צווישן זאַמדן, פאַרשיטן זיי זיך די אויגן מיט שטויב.
גייט דער מענטש אַוועק און קומט אין אַ ווײַלע אַרום ווידער צוריק.
— וואו איז דאָ הלל ?
הילט זיך הלל איין און גייט ווידער אַרויס צו אים:
— זון מיינער, וואָס פאַרלאַנגסטו ?
— איך האָב ווידער עפּעס צו פרעגן.
— פרעג, מיין זון, פרעג.
— פאַרוואָס זיינען די פיס ביי די אַפריקאַנער ברייטע ?
— דאָס איז זייער אַ וויכטיקע שאלה, מיין קינד. עס איז דערפאַר, ווייל זיי וואוינען צווישן זומפּן.
נעזען, ווי הלל ענטפערט אַזוי געלאַסן, רופט זיך אָן דער מענטש:
— איך האָב דיר אַ סך זאַכן צו פרעגן, איך האָב אָבער מורא, דו זאָלסט נישט אין כעס ווערן.
זאָגט הלל:
— וואָס דו האָסט פאַר אַ שאלה, מעגסטו פרעגן.
— דו ביזט הלל הנשיא ? —

„זון מיינער, וואס פארלאנגסטו?“ האט אים הלל געפרעגט.

— יאָ,— ענטפערט הלל.

— אויב אזוי, — זאָגט יענער,— זאָלן אַ סך אזוינע, ווי דו, נישט וואַקסן ביי אידן.

— פֿאַרוואָס, מײַן קינד?

— ווייל איך האָב דורך דיר אָנגעוואָרן גאַנצע פיר הונדערט גילדן,— און ער האָט אים דערציילט זיין געוועט.

זעסטו, מיין קינד, ביזט נישט גערעכט, עס איז כדאי צו פאַרלירן צוויי מאָל צו פיר-הונדערט גילדן, און איך זאָל נישט בייז ווערן...

•

ווען הלל האָט געזען, אז צווישן זיינע תלמידים זיינען דאָ אזעלכע, וואָס זיינען מבזה די ערד-אַרבעטער, וועלכע קאָנען נישט קיין תורה, האָט הלל זיי געזאָגט אַ משל:

— די בערג האָבן אַמאָל געזאָגט צו די טאָלן: מיר זיינען הויך, אויף אונז שיינט די זון צום ערשטן, מיר זעען זייער ווייט אַרום זיך, און איר זיינט אזוי נידעריק. די זון לייכט אייך צום שפעטסטן, און איר זעט גאָרנישט, וואָס עס טוט זיך אַרום אייך.

אויף דעם האָבן די טאָלן געענטפערט:

— ווען איר זאָלט אונז אָוועקגעבן דעם זאַמד, וואָס איר האָט ביי אונז גענומען אויף צו ווערן בערג, וואָלט איר גע־וואָרן אזוי נידעריק, ווי מיר. ווען אייערע ברידער, וועלכע איר זיינט מבזה, וואָלטן ניט באַאַרבעט די פעלדער, צו שפייזן אונז מיט ברויט, וואָלטן מיר אַלע אויסגיין פון הונ־גער,— וואָרום — אויב עס איז נישטאָ קיין מעל, איז אויך קיין תורה נישטאָ.

אזוי האָט הלל זיך נישט באַגנוגנט מיט זיין עניוות, נאָר אויך געלערנט זיינע תלמידים זיך נישט צו האַלטן גרויס און מכבד זיין אַלע מענטשן. די חכמים לערנען אונז טאַקי דעריבער: „שטענדיק זאָל דער מענטש זיין אַן עניו, ווי הלל".

די אַלע תלמידים הלל׳ס, וועלכע זיינען געגאַנגען אין זיינע דרכים, האָבן געהייסן „בית־הלל". היינט וואָלט דאָס הייסן: הלל׳ס חדר.

ביי דרייסיק יאָר איז הלל געווען נשיא און האָט פאַר־שפרייט תורה און וויסנשאַפט און איינגעפלאַנצט אַ סך גוטע מדות צווישן אידן.

ווען הלל איז געשטאָרבן אין עלטער פון אכציג יאָר האָבן אַלע אידן געוויינט אויפ׳ן טויט פון גרויסן נשיא, דעם קלוגן, פרומען, גוטן און באַליבטן הלל׳ן. פון גרויס ליבשאַפט צו אים האָט מען פערצען דורות נאָך אים אויסגעקליבן זיינע קינדער פאַר נשיאים.

עס זיינען שוין אַריבער צוויי טויזנט יאָר, זינט הלל הזקן האָט געלעבט, און דער זכרון וועגן אים איז נאָך פריש ביים אידישן פאָלק.

חוני המעגל.

אין ארץ ישראל, אין דער שטאָט מאַגלא, האָט אַמאָל געלעבט אַ גרויסער צדיק, וואָס האָט געהייסן חוני.

איינמאָל איז אויסגעפאַלן אַ טריקעניש, אַקוראַט אין חודש אדר, ווען אין ארץ־ישראל איז דער רעגן זייער נויטיק. — האָבן זיך אַלע דערשראָקן און מען האָט געקוקט אויף די פעלדער מיט טריבע, אומעטיקע אויגן.

ווען דער גאַנצער חודש אדר איז שוין כמעט ווי אַריבער און קיין רעגן איז נאָך אַלץ נישט געווען, זיינען די אידישע חכמים געקומען צו חוני המעגל און האָבן צו אים אַזוי געזאָגט:

— רבי, טו תפילה, אַז גאָט זאָל געבן רעגן. אַנישט, וועט, חלילה, זיין אַ הונגער.

חוני האָט געזען, אַז דאָס פאָלק געפינט זיך אין אַ גרויסער צרה, האָט ער תפילה געטאָן:

- גאָט, גאָט, גיב אַ רעגן צוליב די קליינע קינדערס וועגן!

האָט גאָט אָבער זיין תפילה נישט געהערט, און קיין רעגן נישט געגעבן.

דעמאָלט איז חוני אַרויסגעגאַנגען אין פעלד, געמאַכט אין זאַמד אַן עגול, זיך אַריינגעשטעלט אינדערמיט און אויסגערופן:

— רבונו־של־עולם, דיינע קינדער האָבן זיך געווענדט צו מיר, איך זאָל בעטן צו דיר. איך שווער ביי דיין גרויסן נאָמען, אַז איך וועל זיך נישט רירן פון אָרט, ביז דו וועסט זיך נישט מרחם־זיין אויף דיינע קינדער!

און באַלד ווי ער האָט נאָר אַרויסגזעאָגט די לעצטע ווערטער פון דערדאָזיקער שבועה, האָט גענומען דונערן און בליצן, און אַ פייכט ווינטל האָט אָנגעהויבן בלאָזן, און די צווייגן פון די בוימער האָבן זיך צעוויגט, און אַ קליין רעגענדל האָט אָנגעהויבן קאַפּן אויף דער ערד.

אָבער דאָס איז געווען אַ קליין און שוואַך רעגענדל, וואָס האָט נישט געקאָנט אָנטרינקען די דורשטיקע פעלדער.

האָט חוני נאָכאַמאָל זיך אָנגערופן צו גאָט.

— נישט אַזוי האָב איך דיר געבעטן, גאָטעניו. גיב אַ גרויסן רעגן, גיב אַ גוס־רעגן, אַז די דורשטיקע ערד זאָל זיך גוט אָנטרינקען!

האָט זיך אַ שטאַרקער דונער געלאָזט הערן, און באַלד דאַרויף האָבן פייעריקע בליצן דורכגעשניטן די לופט און די טויערן פון הימל האָבן זיך געעפנט און אַ שלאַקסרעגן איז אַראָפּגעפאַלן און דאָס וואַסער האָט, ווי אַ גרויסער שטורם־מישער ים, באַדעקט די אויסגעטריקנטע ערד.

האָבן זיך די אידן פון דאָסניי דערשראָקן. צווישן הימל און ערד האָט געטאַנצט איין שטיק וואַסער, וואָס האָט גע־קאָנט חרוב מאַכן שטעט און ישובים.

און דעמאָלט האָט חוני המעגל ווידער תפילה געטאָן צו גאָט:

— איך בעט דיך, גוטער גערעכטיקער פאָטער אין הימל, האָב רחמנות אויף דיין פאָלק ישראל, און גיב אים אַ גוטן רעגן, אַ רעגן פון ברכה.

איז דעם בורא די תפילה געפעלן געוואָרן, און עס האָט אָנגעהויבן גיסן אַ געוויינלאכער מיטעלער רעגן, און די ערד האָט זיך אָנגעטרונקען, און די גריבער און ברונעמס זיינען אָנגעפילט געוואָרן מיט וואַסער צו טרינקען פאַר מענטשן און פי, און גרויס און קליין האָבן געטאַנצט און געזונגען פון שמחה.

• •

רייט איינמאָל חוני המעגל אין פעלד, זעט ער אַ גרייז־גראָען זקן, וואָס האָט געפלאַנצט אַ באָקסער־בוים. האָט אים חוני המעגל געפרעגט:

— אין וויפיל יאָר אַרום וועט דער בוים געבן פירות?

האָט דער זקן געזאָגט:

— אין זיבעציג יאָר אַרום.

זאָגט צו אים חוני המעגל:

— צי איז דען מעגלאַך, אַז דו זאָלסט עסן די פירות פון דעמדאָזיקן בוים, וואָס די פלאַנצסט? היינט צו וואָס לוינט עס דיר צו אַרבעטן, אַז דו וועסט די פירות נישט עסן?

האָט דער זקן אויפגעהויבן אַ פּאָר רואיגע אויגן און זיך אָנגערופן:

— איך האָב געפונען באָקסער אויף דער וועלט. און אַזוי ווי מיינע עלטערן האָבן געפלאַנצט באָקסער־ביימער פאַר מיר, אַזוי פלאַנץ איך באָקסער־ביימער פאַר מיינע קינדער.

חוני המעגל שטייט אין פעלד און בעט אויף רעגן.

דער טאָג איז געווען אַ הייסער, די זון האָט שטאַרק געברענט און חוני המעגל׳ס אייזל האָט קוים געשלעפּט די פיס איבער׳ן שווערן זאַמדיקן וועג. האָט חוני המעגל גע־לאָזט זיין אייזל זיך פּיטערן אויפן גראָז און אַליין האָט ער זיך אַנידערגעזעצט אויף אַ בערגל און געטראַכט פון וועלט און מענטשן, ווי גאָט האָט דאָס אַלץ באַשאַפן, אַז יעדער זאָל אַרבעטן, נישט בלויז פאַר זיך, נאָר אויך פאַר אַנדערע, כדי די וועלט זאָל האָבן אַ קיום.

און אַזוי ווי חוני המעגל איז געזעסן און געטראַכט, איז ער פּלוצלונג איינגעשלאָפן מיט אַ שטאַרקן שלאָף. פון דער ערד זיינען אַרויסגעוואַקסן הויכע פעלזן־שטיינער אַרום דעם אָרט, וואו ער איז געשלאָפן און זיי האָבן אים פאַרשטעלט פון אַלע זייטן און קיינער האָט נישט געקאָנט באַמערקן, אַז דאָ שלאָפט אַ מענטש.

אַזוי האָט חוני המעגל אָפּגעשלאָפן גאַנצע זיבעציג יאָר.

אָבער אַז ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט ער געמיינט, אַז ער איז בלויז איין נאַכט געשלאָפן. האָט ער זיך אָנגע־הויבן אַרומקוקן אַרום זיך, זעט ער, אַז זיין אייזל איז נישטאַ, דערפאַר אָבער פּיטערן זיך אויפ׳ן גראָז גרויסע טשערעדעס מיט אַלטע און יונגע אייזלען. נעבען אים, אויף יענעם אָרט, וואו דער גרייז־גרויער זקן האָט דעם באָקסער־בוים געפלאַנצט וואַקסט איצט אַ בוים מיט שיינע זאַפטיקע באָקסער און אַ יונגערמאַן קלייבט זיי אַרום.

האָט חוני המעגל ניט פאַרשטאַנען, ווי אַזוי ער קומט אַהער און האָט געזוכט דעם וועג אהיים, צו זיין שטאָט מאַגלאָ.

אבער ער האָט דעם וועג נישט דערקאַנט, וואָרום אַלץ האָט זיך געענדערט, און דער וועג האָט זיך אויך געענדערט. איז חוני המעגל אַוועק מיט אַן אונבאַקאַנטן וועג אין שטאָט אריין און האָט זיך שטאַרק גע׳חדוש׳ט, און אַז ער האָט געטראָפן מענטשן, וואָס זיינען געגאַנגען פון שטאָט, האָט ער זיך נאָך מער גע׳חדוש׳ט. ער האָט קיין איינעם פון זיי ניט דערקענט... וואו זיינען פאַרשוואונדן געוואָרן די אַלע באַקאַנטע און פריינד? סטייטש, ער האָט דאָך אַלעמען געקאַנט און אַלע האָבן אים געקאָנט? אים האָט זיך געדאכט אַז ער בלאָנדזשעט, אַז ער געפינט זיך אויף אַ פרעמדן וועג און ער האָט געפרעגט ביי די דורכגייער:

— זאָגט מיר, גוטע מענטשן, ווי הייסט די דאָזיקע שטאָט?

— מאַגלאָ, מאַגלאָ,—האָבן אַלע צוגעשאָקלט מיט׳ן קאָפּ.

— מאַגלאָ? — האָט ער זיך געוואונדערט און האָט איבערגעוזישט דעם שטערן, פונקט ווי ער וואָלט זיך געפּרובט, צי הערט ער עס אויפ׳ן וואָר אָדער אין חלום.

אריין אין שטאָט, האָט ער נאָך לאַנגער מי אָפּגעזוכט זיין שטוב, אָבער אַז ער האָט געעפנט די טיר און איבערגעטראָטן די שוועל, האָט ער געטראָפן בלויז פרעמדע מענטשן.

און חוני המעגל האָט זיך אָנגעכאַפּט ביים קאָפּ.

— איך בין דאָך חוני המעגל?— האָט ער געשריען, — וואו זיינען אַלע מייניגע?

די פרעמדע מענטשן האָבן אים ווילד אָנגעקוקט און געדריקט מ׳ט די אַקסלען.

— וואָס רעדט איר, ר׳ איד? מיר האָבן געהערט פון אונזער עלטער־עלטערזיידן, חוני, אָבער ער איז שוין אַ וואַסערע זיבעציג יאָר אויפ׳ן עולם האמת...

חוני המעגל איז אַרוים פון זיין הויז אַ צעמישטער און איז אַוועק אין בית־המדרש. דעם בית־המדרש האָט ער נאָך דערקאָנט, הגם ער האָט זיך שוין אויך שטאַרק פאַרענדערט, אָבער פון די מענטשן האָט ער דאָרט קיין איינעם נישט דערקאָנט.

איינער אַ איד האָט אים אָבגעשטעקט אַ שלום־עליכם. פרעגט אים חוני המעגל:

— זאָגט מיר, ר׳ איד, וואו איז ר׳ שמעון בן שטח?

האָט דער איד געדריקט מיט די אַקסלען און זיך אָנגערופן

— ר׳ שמעון בן שטח פרעגט איר? שוין פערציג יאָר, ווי ער איז נפטר־געוואָרן.

האָט חוני געגאַפט: שמעון בן שטח איז געווען אין זיין עלטער, ערשט „נעכטן" האָט ער דאָך געלעבט, פאַרוואָס הערט ער איצט, אַז שוין פערציג יאָר, ווי ער איז טויט?

אַ פאַרגאַפטער, האָט זיך חוני המעגל אַרומגעקוקט. אידן זיצן און לערנען און איינער רופט זיך אָן צום צווייטן:

— ווייסטו, אין חוני המעגל׳ס צייטן זיינען די הלכות געווען קלאָר, ווייל ער האָט געוואוסט ווי צו פאַרענטפערן אַלע האַרבע קשיות.

זיינען ביי חוני המעגל אָנגעלאָפן טרערן אויף די אויגן און ער האָט געמאַכט אַ טריט נעענטער צו די לערנער און האָט זיך אָנגערופן:

„איך בין דאך חוני המעגל! פארוואס דערקאנט מען מיך נישט?“

— גאָט אין הימל, איך בין דאָך חוני המעגל!

אָבער די לערנער האָבן זיך צעלאַכט, און איינער, אַן עלטערער איד, האָט אים באַמערקט מיט אַזאַ טאָן, ווי מען רעדט צו אַ משוגע׳נעם:

— חוני המעגל האָט געלעבט מיט זיבעציג יאָרן צוריק. אַזאַ אַלטער איד ווי איר בעדאַרף זיך נישט מאַכן צום נאַר!

ערשט דעמאָלט האָט חוני המעגל פאַרשטאַנען, אַז דאָס האָט אים גאָט געשטראָפט דערפאַר, ווייל ער האָט זיך גע־חדוש׳ט אויפ׳ן זקן, וואָס האָט געפלאַנצט אַ באָקסער־בוים. און חוני המעגל האָט אויך פאַרשטאַנען, אַז גאָט האָט אים געוויזן, אַז אַ מענטש אַרבעט נישט בלויז פאַר זיך, און אַז אַלע מענטשן געניסן פון דער אַרבעט פון זייערע זיידעס, און דעריבער דאַרפן זיי אויך אַרבעטן פאַר זייערע איינִיק־לאַך.

און חוני המעגל האָט זיך דערשפירט העכסט אומגליק־לאַך. ער האָט קיינעם נישט געקאָנט, און קיינער האָט אים נישט געקאָנט, און, אַן עלי נדער, האָט ער געשפרייזט איבער דער אייגענער שטאָט און, אַן עלנדער, האָט ער אָנגעקוקט דעם נייעם דור, און וועלכן ער האָט קיין חבר און קיין פריינד נישט געפונען. און איינמאָל האָט ער זיך אָנגערופן אין גרויס אַנגסט:

— אָדער חבר׳שאַפט, אָדער דער טויט!

און ער האָט געבעטן דעם טויט אויף זיך.

האָט גאָט צוגעהערט זיין תפילה, וואָס איז געווען אָנ־געזאָפּט מיט גרויס צער, און חוני המעגל איז נפטר־געוואָרן.

שטיל, ווי אַקינד, האָט ער צוגעמאַכט זיינע אויגן אויף אייביק.

• •

נאָך הוני המעגל זיינען געבליבן צוויי איינִיקלאָך, גרויסע צדיקים. דאָס זיינען געווען אבא חלקיה, חוני המעגל זונס אַ זון, און חנן הנחבא, אַ זון פון זיינער אַ טאָכטער.

איינמאָל האָט דאָס פעלד געבענקט נאָך רעגן, און קיין רעגן איז נישט געגאַנגען. האָט מען געשיקט צו אבא חלקיה צוויי תלמידי־חכמים, ער זאָל בעטן רחמים. האָבן זיי אים געטראָפן אין פעלד, בשעת ער האָט געאַקערט די ערד.

האָבן זיי אים געבענטשט, אָבער ער האָט זיי נישט גענטפערט.

פאַרנאַכט, ווען די זון איז אונטערגעגאַנגען, האָט אבא חלקיה אויפגעהויבן אַ בינטל האָלץ און גענומען אויף איין אַקסל, און זיין בגד, וואָס ער האָט אויסגעטאָן—אויפ׳ן צווייטן אַקסל, און איז אַוועק אַהיים. די תלמידי־חכמים זיינען אים נאָכגעגאַנגען. ווען זיי זיינען געקומען צו אַ טייך, האָט אבא חלקיה אָנגעטאָן די שיך אויף די באָרוועסע פיס און דורכגעגאַנגען דעם טייך. אַרויסגייענדיג פון טייך, האָט ער די שיך אויסגעטאָן, און ווייטער געגאַנגען באָרוועס.

אין וועג האָבן זיי געטראָפן אַן אָרט, וואָס איז געווען באַוואַקסן מיט דערנער, האָט אבא חלקיה געשווינט אויסגעטאָן די שיך, פאַרשאַרט די הויזן ביז איבער די קני און אַזוי דורכגעגאַנגען די דערנער, וואָס האָבן אים שטאַרק געשטאָכן די פיס.

געקומען אַהיים האָט ער געדאַוונט, זיך געוואַשן צום עסן און זיך געזעצט צום טיש מיט זיין ווייב און צוויי זין. דעם עלטערן זון האָט ער געגעבן איין זעמל און דעם אַנדערן זון — צוויי זעמל. אַזוי האָבן זיי געגעסן, און די פרעמדע מענטשן, וואָס ער האָט געטראָפן ביי זיך אין שטוב, האָט ער נישט געבעטן צום טיש, און אפילו נישט געפרעגט, ווער זיי זיינען און וואָס זיי פאַרלאַנגען.

אָפגעגעסן, רופט זיך אָן אבא חלקיה צום ווייב:

— די מענטשן זיינען געקומען, איך זאָל בעטן רחמים אויף רעגן; לאָמיר ביידע אַרויף אויפ׳ן בוידעם, און וועלן מתפלל-זיין אויף רעגן; די מענטשן וועלן אַזוי אַרום נישט וויסן, אַז מיר האָבן געבעטן רחמים, וועלן זיי אונז נישט באַדאַרפן דאַנקען.

ווען אבא חלקיה האָט תפילה-געטאָן, האָט ער דערזען, ווי אַ וואָלקן הויבט-אָן באַדעקן דעם הימל. האָט ער זיך געווענדט צו די לייט און געפרעגט:

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואָס פאַרלאַנגט איר?

האָבן די מענטשן אים געזאָגט:

— מיר זיינען געקומען בעטן אויף רעגן.

רופט זיך אָן אבא חלקיה:

— איר באַדאַרפט מיך נישט בעטן, גאָט האָט אייך צו-געשיקט אַ רעגן.

אָבער די תלמידי-חכמים האָבן פאַרשטאַנען און זיך אָנגערופן:

— מיר ווילן דיר שטעלן עטלאַכע פראַגן.

דערויף האָט ער באַמערקט:

— אדרבא, פרעגט.

האָבן די מענטשן געפרעגט:

— פאַרוואָס האָסטו אונז נישט געענטפערט, ווען מיר האָבן דיר געזאָגט: גאָט העלף?

אבא חלקיה האָט געענטפערט:

— איך האָב זיך פאַרדונגען צו אַרבעטן אַ גאַנצן טאָג, און אַז איך וואָלט אייך ענטפערן, וואָלטן מיר ביסלאַכווייז אָנגעהויבן שמועסן, און דערווייל וואָלט ליידן די אַרבעט.

האָבן זיי ווידער געפרעגט:

— פאַרוואָס האָסטו גענומען דאָס בינטל האָלץ אויף איין אַקסל און דיין בגד אויף דעם צווייטן?

האָט ער זיי ווידער געענטפערט:

— דער בגד איז געווען אַ געבאָרגטער, האָב איך נישט געוואָלט אים קאַליע מאַכן.

שטעלן זיי אים נאָך אַ פראַגע:

— פאַרוואָס ביזטו געגאַנגען באָרוועס אויף דער יבשה און אין וואַסער האָסטו אָנגעטאָן די שיך?

און ער ענטפערט ווייטער:

— אויף דער טריקעניש קאָן מען זיך אָפּהיטן, אָבער אין וואַסער זעט מען נישט, האָב איך אָנגעטאָן די שיך, כדי איך זאָל זיך נישט צוקלאַפּן די פיס.

פרעגן זיי ווידער:

— פאַרוואָס האָסטו אויפגעהויבן די הויזן איבער די קני, ווען דו ביזט געגאַנגען איבער דערנער?

און ער זאָגט זיי:

— ווייל די הויזן, אַז זיי וועלן זיך צערייסן, וועלן זיי שוין צוריק נישט ווערן גאַנץ, און די פיס אָבער וועלן זיך פאַרהיילן.

האָבן די מענטשן געזאָגט מיט התפעלות:

— מען זעט, אַז דו ביזט אַ חכם. נאָר, זאָג, פאַרוואָס האָסטו אונז נישט געבעטן עסן?

זאָגט ער זיי:

— ווייל איך האָב געהאַט ווייניק עסן, עס האָט קוים געקלעקט פאַר מיינע בני־בית, האָב איך נישט געוואָלט מיט׳ן מויל בעטן, און אין האַרצן קלערן אַנדערש.

פרעגן זיי ווייטער:

— פאַרוואָס האָסטו דעם יונגערן זון געגעבן צוויי מאָל אַזויפיל, ווי דעם עלטערן?

און ער ענטפערט באַזאַכט און רואיג:

דער עלטערער זיצט אין שטוב און ווען ער וויל עסן, נעמט ער און עסט, אָבער דער יונגערער זיצט אין ישיבה און קומט אַהיים אַ הונגעריקער, דעריבער האָב איך אים געגעבן מער, כדי ער זאָל זאַט ווערן.

— איצט זעען מיר,— האָבן זיך צולעצט אָנגערופן די חכמים,— אַז מען בעדאַרף יעדערן שטענדיק אויסרעכענען פון דער גוטער זייט.

ביים געזעגענען זיך האָבן די תלמידי חכמים געפרעגט:

— פאַרוואָס הערט גאָט צו דיין תפילה גיכער, איידער צו אַנדערנס?

דערויף האָט ער זיי אויך געענטפערט:

— דאָס איז אין זכות פון מיין ווייב, וואָס איילט זיך שטענדיק אָנצוזעטיקן די אָרימע־לייט, וואָס קומען צו איר אין שטוב, און וואָס שנעלער אַ מענטש גיט צדקה, אלץ גיכער הערט זיך גאָט צו צו זיינע תפילות און העלפט אים אין אַ שלעכטער צייט.

דער אַנדערער אייניקל פון חוני המעגל איז אויך גע־ווען אַ גרויסער צדיק, און מען האָט אים גערופן חנן הנחבא — דער באַהאַלטענער, ווייל ער פלעגט זיך באַהאַלטן, אַז מענטשן זאָלן נישט זען זיין פרומקייט.

רבי אליעזר בן הורקנוס.

דער גרויסער רבי אליעזר בן הורקנוס האָט ביז צוויי און צוואַנציק יאָר גאָרנישט געלערנט קיין תורה. זיין פאָטער, הורקנוס, איז געווען אַ רייכער גוטסבאַזיצער. אויף זיינע פעלדער האָבן געאַרבעט אַ סך מענטשן און אויך די זין זיינע, אליעזר מיט די איבעריקע ברידער. איינמאל שטייען אַזוי די ברידער אין פעלד און אַקערן, פּלוצים וואַרפט אליעזר אַוועק דעם אַקער, זעצט זיך אין אַ זייט און צעוויינט זיך.

פרעגט אים דער פאָטער: „וואָס וויינסטו? דיר געפעלט אפשר נישט די אַרבעט אין פעלד?"

— ניין, נישט דאָס, — זאָגט אליעזר.

— וואָס דען וויינסטו?

— איך וויל לערנען תורה!

— אַ מענטש פון צוויי און צוואַנציק יאָר פאַרגלוסט זיך אים פּלוצים אָנהייבן לערנען! שלאָג זיך אַרויס דאָס פון קאָפּ. בעסער האָב חתונה וועסטו האָבן קינדער, פירן זיי אין שול און זיי וועלן שוין לערנען תורה.

דאַן באַשליסט אליעזר צו אנטלויפן פון דער היים און לאָזט זיך אין וועג קיין ירושלים צו ר' יוחנן בן זכאי.

געקומען קיין ירושלים, גייט אַריין אין ר' יוחנן בן זכאים שול, זעצט זיך אין אַ ווינקל און וויינט. באַמערקט עס ר' יוחנן. פרעגט ער אים: „וואָס וויינסטו?" ענטפערט ער: „איך וויל לערנען תורה".

— האָסטו שוין עפּעס אַמאָל געלערנט?

— ניין, גאָרנישט געלערנט.

נעמט ר׳ יוחנן מיט אים לערנען פון אָנהויב. אַלץ, וואָס אליעזר האָט געלערנט אַ גאַנצע וואָך, האָט ער שבת גוט אויס־געחזרט און ס׳איז ביי אים פאַרבליבן. אַכט טאָג דורכאַנאַנד האָט אליעזר אַזוי פאַרבראַכט אין איין לערנען און די גאַנצע צייט נישט געהאַט אין מויל, ביז ר׳ יוחנן האָט דערשפּירט אַ ריח פון זיין מויל. פרעגט אים ר׳ יוחנן: „אליעזר, מיין זון, האָסטו עפּעס איבערגעביסן היינט?" שווייגט ער. פרעגט ער אים נאָכאַמאָל און ער שווייגט אַלץ.

זאָגט אים ר׳ יוחנן: „זע, היינט עסטו ביי מיר".

— איך האָב שוין אָפּגעגעסן אין מיין אכסניא! — ענטפערט אליעזר.

רופט צו ר׳ יוחנן אייניקע פון זיינע תלמידים און זאָגט זיי אָן: „זעט, איר זאָלט די זאַך נאָכפאָרשן".

לאָזן זיך אַוועק די תלמידים איבער די ירושלימער גאַסן און פרעגן זיך נאָך אין אַלע אכסניות, צי האַלט זיך דאָרטן נישט אויף איינער פון זייערע חברים.

ענטפערט מען אומעטום: „ניין!" — ביז זיי זיינען געקומען צו אַ פרוי, וואָס האַלט אַן אָרימע אַכסניא. און זי האָט געענט־פערט: „יאָ". פרעגן זיי ביי איר: „האָט ער דאָ עפּעס מיט זיך?" זאָגט זי: „עפּעס האָט ער אַ מין זאַק, וואָס ער פאַלט אַלע טאָג צו צו אים מיטן קאָפּ און זויגט פון אים ווי פון אַ לאָגל וויין". הייסן זיי זי ווייזן דעם דאָזיקן זאַק. שלעפּט זי אים אַרויס און זי עפנט אים. לאָזט זיך אויס: דער זאַק איז אָנגעשטאָפּט מיט ערד. פרעגן זיי זי ווייטער: „האָט היינט

אליעזר עפּעס איבערגעביסן?" זאָגט זי: „ניין, מיר האָבן אַלע געמיינט, מסתמא עסט ער ביים רבין; ווייזט זיך אויס, אַז ער האָט די גאַנצע אַכט טעג אין מויל ניט געהאַט".

קומען די תלמידים און דערציילן דאָס דעם רבין. דערהערט, שרייט ר' יוחנן בן זכאי אויס: „אָרימער אליעזר, אַזוי נעבאַך קומסטו דאָ אָפּ צווישן אונז! נאָר וויסן זיין זאָלסטו: אַזוי ווי עס הערט זיך איצט דער ריח פון דיין מויל מחמת הונגער, אַזוי וועט פון דיין מויל זיך צעגיין דער ריח פון דיין תורה און זיך צעשפּרייטן פון איין עק וועלט ביז דעם אַנדערן".

פון דעמאָלט אָן האָט ר' יוחנן אים באַשטעלט קעסט און ער איז געקומען צו זיך.

דריי יאָר זיינען אַזוי אַריבער, און אליעזר האָט אַלץ פלייסיק געלערנט און די גאַנצע צייט אפילו זיך ניט געוויזן אַהיים פאַרן פאָטער. איינמאָל רופן זיך אָן הורקנוסעס קינדער צום פאָטער: „זע וואָס דיין זון אליעזר האָט דיר אָפּגעטון — אויף דער עלטער דיך איבערגעלאָזט און איז אוועק קיין ירושלים. ער האָט פאַרדינט, דו זאָלסט אים אָפּזאָגן פון ירושה". פאָלגט הורקנוס און גייט אַוועק קיין ירושלים אויסצושליסן אליעזרן פון ירושה. קומט ער אָן קיין ירושלים פונקט אין דעם טאָג, ווען ביי ר' יוחנן בן זכאי איז געווען אַ גרויסער מאָלצייט. צו דער סעודה זיינען געקומען די גרעסטע פאָרנעמסטע לייט פון דער מדינה. דערציילט מען ר' יוחנן, אַז דער גוטסבאַזיצער הורקנוס איז אָנגעקומען. הייסט ער מאַכן פאַר אים פּלאַץ צווישן אַלע פאָרנעמע לייט. זיצט ער צווישן עולם מיט גרויס אָפּשיי און ציטערט.

אינמיטן דער סעודה שטעלט זיך ר׳ יוחנן אָפּ מיט די אויגן אויף ר׳ אליעזרן און זאָגט אים: „נעם זאָג עפּעס פאַרן עולם“.

ענטפערט ר׳ אליעזר: „רבי, וואָס קען איך זאָגן? קען דען אַ ברונים אַרויסגעבן וואַסער מער, ווי מען גיסט אין אים אַריין? קען איך דען זאָגן דברי תורה מער, ווי איך האָב ביי דיר באַקומען?

— ניין, מיין זון, — זאָגט אים ר׳ יוחנן — נישט קיין ברונים ביסטו; דו ביסט אַ קוואַל, וואָס פליסט און גיסט פרישע וואַסער פון זיך אַליין; דו פאַרמאָגסט אייגנס.

און אַז ר׳ יוחנן מיט די תלמידים זיינען צו אים צוגעשטאַנען, האָט ר׳ אליעזר זיך אויפגעהויבן און געעפנט דאָס מויל.

אין דער לופטן האָבן זיך געטראָגן ווערטער, וואָס זינט די וועלט שטייט, האָט נאָך קיין אויער אזוינס ניט געהערט. דאָס פּנים פון יונגן דרשן האָט געשיינט ווי די זון. שטראַלן פון משה רבינוס געזיכט האָבן פאַרבלענדט די אויגן, און דער גאַנצער עולם האָט פאַר התפּעלות נישט געוואוסט אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז.

נאָך דער דרשה שטעלט זיך ר׳ יוחנן אויף, גיט דעם תלמיד אַ קוש אויפן קאָפּ און זאָגט: „אַז וואויל איז די עלטערן, וואָס אַזאַ קינד איז פון זיי אַרויסגעקומען!“

אַז דער אַלטער הורקנוס האָט דאָס דערהערט, איז ער באַלד אַרויף אויף אַ באַנק און אויסגערופן פאַרן גאַנצן עולם:

— רבותי, געקומען בין איך אַהער מיט דער דעה אָפּצוזאָגן מיין זון אליעזר פון מיינע גיטער. איצטער אָבער לאָז איך איבער מיין גאַנצן פאַרמעגן פאַר אים!

רבי שמעון בן יוחאי.

אַמאָל איז געווען ביי אידן אַ גרויסער חכם, האָט ער גע־הייסן שמעון בן־יוחאי; ער האָט אַ סך מענטשן געלערנט תורה, און זיינע תלמידים האָבן אים זייער ליב געהאט.

אין יענע צייטן האָט אין ארץ־ישראל געוועלטיקט אַ פרעמ־דער מלך. האָט מען אויסגעטראַכט אויף רבי שמעון בן יוחאי אַ בלבול, און דער מלך האָט אים פאַרמשפּט צום טויט. רבי שמעון בן יוחאי איז אַנטלאָפן מיט זיין זון אלעזר, און זיי האָבן זיך באַהאַלטן אין אַ הייל לעבן דאָרף „בית מרון" אין ארץ־ישראל.

און טייטל־ביימער און פייגן־ביימער זיינען אַרויסגעוואַקסן ביים אַריינגאַנג אין הייל, און אַ קוואַל איז געעפנט געוואָרן, און רבי שמעון בן־יוחאי מיט זיין זון האָבן זיך דערנערט מיט די פּירות פון די ביימער און געטרונקען די וואַסער פון קוואַל. זיי זיינען דאָרט געזעסן דריי און דרייסיג יאָר, און קיינער האָט נישט געוואוסט, וואו זיי געפינען זיך, ווייל די ביימער האָבן פאַרשטעלט דעם אַריינגאַנג אין הייל, און דער קוואַל האָט זיך אויסגעגאָסן אין אַ טייך, און די ברעגעס זיינען באַוואַקסן געוואָרן מיט גראָז און קוסטעס, און קיינער האָט נישט געוואוסט דעם וועג צום הייל.

נאָר די תלמידים, גרויס און קליין, האָבן געוואוסט וואו זייער רבי געפינט זיך, און זיי פלעגן קומען שטילערהייט אַלע יאָר, ל"ג בעומר, צו זען דעם רבין. זיי פלעגן נעמען מיט זיך פיילן־

בויגנס, פיילן און שפייז אויפן וועג; און אז עס פלעגט זיי טרעפן דער שונא און פרעגן: „וואוהין גייט איר?" פלעגן זיי ענטפערן: „מיר גייען אויף יאַכט". זיי פלעגן הערן פון רבין תורה און זיך פרייען מיט אים אַ גאַנצען טאָג, נאָכדעם פלעגן זיי צוריק אַהיים גיין.

דעריבער פייערן אַלע שול-קינדער דעם יום-טוב ל"ג בעומר יאָר-יערלאך ביז היינטיקן טאָג.

חנה מיט אירע זיבן זין.

אנטיוכס איז געקומען צו דער אלמנה חנה מיט אירע זיבן קליינע קינדער. זאָגט דער מלך דער רשע צום עלטסטן פון די זין: זעסט דאָ דעם גרויסן אָפּגאָט? בוק זיך צו אים! — דער בחור האָט גאָרנישט געענטפערט, נאָר ער האָט זיך אָפּ־געקערט פון רשע. דעמאָלט האָט אנטיוכס געהייסן אים דער־הרגענען. אזוי איז אויך געווען מיטן צווייטן זון, מיטן דריטן, מיטן פערטן, מיטן פינפטן און מיטן זעקסטן — אלעמען האָט דער גזלן געהייסן הרג'ענען. עס איז געבליבן בלויז דאָס איננ־סטע אינגל. זאָגט צו אים אַנטיוכס: בוק זיך צו מיין גאָט. זאָגט דאָס אינגל: עס איז דאָ איין גאָט, דאָס איז דער גאָט פון ישראל. האָט דער אַכזר געזאָגט: דו ביסט דאָך נאָך אַ קליינינקער, צו וואָס זאָלסטו שטאַרבן? אָט וואַרף איך מיין פינגערל אויף דער ערד, און דו גיי הויב עס אויף, וועט מען מיינען, אַז דו האָסט זיך געבוקט צו מיין גאָט, און דו וועסט בלייבן לעבן.

האָט דאָס אינגל דאָס אויך ניט געוואָלט טאָן און האָט גע־זאָגט: „איך וויל ניט פאַרשעמען מיינע ברידער די קדושים. איך וויל נישט מען זאָל מיינען, אַז זיי האָבן אַזאַ ברודער, וואָס פאַרגעסט אָן גאָט". אַנטיוכס האָט אים אויך געהייסן הרגענען. דאָס אינגל האָט אויסגעשריען: „שמע ישראל, אדני אלהינו — אדני אחד"! — און איז געפאלן טויט.

די אומגליקלאכע מאמע פון די זיבן אומגעקומענע קינדער איז אַרויף אויף אַ דאַך און מיט אַ הארצרייסנדיקן קול אויס־געשריען: „איך בין געווען אַ מוטער פון זיבן קינדער, אַלע זיינען זיי געווען צדיקים, גוטע און כשר'ע און זיי זיינען אומ־געקומען — וואָס טויג מיר מיין לעבן? — און זי האָט זיך אַראָפּ־געוואָרפן פון דאַך און געהרגעט געוואָרן.

משה און דער אָדלער.

איינמאָל איז משה געזעסן אין דער מדבר און געפי־טערט זיינע שעפסן. פלוצלונג דערהערט ער עפּעס אַ געשריי. משה האָט אויפגעהויבן די אויגן און האָט דערזען, ווי אַ טייבעלע פליט צו אים, מאַכט מיט די פליגעלאַך און שרייט; און אַ אָדלער מיט שטאַרקע נעגל און אַ שאַרפן שנאָבל פליט איר נאָך, און אָט־אָט, איז דאָס טייבעלע פאַרלאָרן. משה איז געשווינד אויפגעשטאַנען, געכאַפּט דאָס טייבעלע און באַהאַלטן.

דער אָדלער האָט אָבער נישט געשוויגן און ער האָט זיך געווענדט צו משה׳ן מיט אַ גוואַלד:

— דו גזלן איינער! מיט וואָס פאַר אַ רעכט נעמסטו דאָס מיר צו מיין רויב? גאָט האָט דאָך מיר אָנגעגרייט די טויב צום עסן.

משה האָט אַ קוק געטאָן אויף דער טויב, וואָס האָט גע־ציטערט און געפלאַטערט אין זיינע הענט, נאָכדעם האָט ער אַרויסגענומען אַ מעסער, ער האָט אָפּגעשניטן אַ שטיק פלייש פון זיין האַנט און האָט צום אָדלער אַזוי געזאָגט: דו ביזט גערעכט, אָדלער, נאַ דיר פלייש, נאָר די טייבעלע לאָז צורו.

דוד המלך.

אמאָל איז אין יהודה געווען אַ פּאַסטוך מ'יט'ן נאָמען דוד. ער האָט ליב געהאַט צו שפּילן אויף אַ פידל. איינמאָל זיצט אַזוי דוד און היט זיינע שאָף און רינדער און שפּילט זיך אַזוי אויף זיין פידל. אינדעם זיינען אָנגעפאַלן ווילדע חיות אויף דער סטאַדע. אָבער ווי זיי האָבן דערהערט דוד'ס שפּילן, זיינען זיי שטיין געבליבן, און די שאָף נישט גערירט. ווען דוד האָט אויפגעהערט שפּילן, זיינען זיי אָנגעפאַלן אויף די שעפּסעלאך, און איינער אַ גרויסער לייב האָט אַוועק־געטראָגן אַ שעפּסעלע. דוד האָט זיך אַ לאָז געטאָן נאָך אים, האָט אים אָנגענומען פאַר'ן פרעסער, און האָט אים צעריסן אויפ'ן אָרט. אַזוי איז די שעפּס ניצול געוואָרן פון לייב'ס ציין. אויף צוריקוועגס איז אויף דוד'ן אָנגעפאַלן אַ בער, האָט אים דוד גלייך דער'הרג'עט.

די אידן האָבן געזען, וואָס פאַר אַ גבור דוד איז, ער איז אויך געווען אַ גרויסער חכם, האָבן זיי אים געזאַלבט פאַר אַ מלך. ער איז דאָס נאָכדעם געווען דוד המלך.

אליהו הנביא.

אמאָל איז געווען אַ רב. דער רב איז געווען זייער אָרעם. עס איז ביי אים אין שטוב ניט געווען קיין שטיקל ברויט, קיין שייטל האָלץ, און אפילו קיין שטיקל ליכט. און דער רב איז געזעסן טאָג און נאַכט און געלערנט. אין דער פינסטער האָט ער געלערנט און שטילערהייט געדאַוונט.

איינמאָל, אין מיטן נאַכט, ווי דער רב איז אַזוי געזעסן און געלערנט און תפלה געטאָן, דערזעט ער, אין שפּאַרע פון וואַנט שיינט עפּעס זייער העל. איז דער רב צוגעגאַנגען צום וואַנט און דערזען זייער אַ גרויסער בריליאַנט ליגט אין שפּאַרע און לייכט אויפן גאַנצן שטוב. דער צדיק האָט נישט געקענט פאַרשטיין, פון וואַנען קומט אַהער דער בריליאַנט, און וועמענס ער איז.

אין מיטן נאַכט איז געקומען צו אים אליהו הנביא צו חלום און האָט צו אים אַזוי געזאָגט: „עס איז דאָ פאַר דיר צוויי וועגן: אָדער דער בריליאַנט, וואָס דו האָסט געפונען זאָל בלייבן ביי דיר, און דו וועסט זיין זייער רייך, אָדער דו זאָלסט דעם בריליאַנט נישט נעמען, און דערפאַר וועט דיר גאָט געבן קינדער און אייניקלאך גרויסע למדנים, און זייער חכמה וועט לייכטן פאַר אַלע מענטשן. זאָגט דער צדיק: ווי קומט פאַר מיר עשירות. איך וויל נאָר תורה און חכמה.

דער רב האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט ער דערזען, ווי פונקען פליען פון דער שפּאַרע. ער איז צוגעגאַנגען צום וואַנט, אָבער דער בריליאַנט איז שוין דאָרט נישט געווען.

אַלעקסאַנדער מוקדון.

אין לאַנד מוקדון איז געווען א מלך מיטן נאָמען אַלעק־סאַנדער. דער מלך איז דורכגעגאַנגען אַלע מדינות, איבער אַלע ימים, איבער הויכע בערג און טיפע טאָלן, וואו עס איז שטענדיק פינסטער, אפילו בייטאָג, וואָרים די זון קומט דאָרט קיינמאָל נישט צו. ער איז אויך צוגעקומען צו די טויערן פון גן־עדן.

האָט דער מלך געוואָלט אויך פליען אין דער לופטן, נאָר גאָט האָט אים ניט געגעבען קיין ־פליגלען.

וואָס האָט אַלעקסאַנדער געטאָן ?

האָט ער אָנגעטשעפעט אַ שטיק פלייש אָן אַ שפּיז. ער האָט זיך געזעצט רייטן אויף אַ הונגעריגן אָדלער און דעם שפּיז האָט ער אויפגעהויבן פאַר זיינע אויגן. דער אָדלער האָט צעשפרייט די פליגל און אויסגעצויגן דעם שנאָבל צום שטיק פלייש. ווי דער אָדלער האָט זיך אויפגעהויבן, האָט זיך אויך אויפגעהויבן דאָס פלייש, און אַז דאָס פלייש האָט זיך אויפ־געהויבן האָט זיך אויך אויפגעהויבן דער הונגעריגער אָדלער.

אַזוי איז דער אָדלער געבליבן הונגעריג, דאָס שטיק פלייש איז פאַרפוילט געוואָרן, און אַלעקסאַנדער איז אַרויפגעפלויגן אויפן הימל.

דער מלך און דער רב.

אמאל איז געווען א מלך און דער מלך האט געהאט זיבן זין און זיבן טעכטער. דער מלך האט זייער ליב געהאט זיינע קינדער, האט ער זיי געקויפט שפיל-באלן, קיכעלאך, צוקערלאך, ראזינקעס און מאנדלען. יעדער זון האט געהאט א זייגער און א שווערד אויסגעזעצט מיט בריליאנטן, און יעדע טאכטער האט געהאט טייערע קליידער און שיינע קארעלן.

איינמאל איז צום מלך געקומען א גרויסער רב, וואס האט געקענט די גאנצע תורה, פון טאוול צו טאוול, אויסנווייניק. דעם קלוגן רב האבן דאס געשיקט די אידן צום מלך מיט א בקשה, אז ער זאל זיי לאזן זיך באזעצן אין זיין לאנד, ווייל זיי האבן געהערט, א דער מלך האט ליב קליינע קינדער, אז ער איז א גוטער, און מסתמא וועט ער זיין גוט צו זיי אויך.

דער מלך האט זיי דערלויבט זיך באזעצן אין זיין מדינה. ער איז אבער געווען א מלך א רשע, און האט זייער ליב געהאט געלט. ער האט ארויפגעלייגט גרויסע צינזן אויף די אידן, וואָרים יעדעס קינד זיינס האט געהאט א סך קנעכט, יעדע טאכטער האט געהאט זיבן מאל זיבן דינסטן, און אלע טאג פלעגן זיי שיקן פולע פעסעלאך מיט גאלד אין מארק איינקויפן עסנווארג פארן גאנצן הויף.

און וואס א טאג האט דער מלך אלץ מער געלט געפאדערט פון די אידען; די ווידערשפעניגע האט ער גע׳הרג׳עט, די רייכע האט ער ארייננגעזעצט אין תפיסה און זייער פארמעגן האט ער צוגענומען.

איינמאָל האָט דער מלך געשיקט רופן דעם רב, וועלכער איז ביי אים שוין אַמאָל געוועזן און ערקלערט, אַז ער מוז אים הרג'ענען און ער האָט אים געגעבען דריי טעג צייט תפלה צו טאָן. ער האָט אויך מסכים געוועזן צו דערפילן דריי פאַרלאַנגען, וואָס דער רב וועט וועלן פאַרן טויט.

דער רב איז געגאַנגען אַהיים און גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט האָט ער פאַרבראַכט אין תפלות. צום סוף דריי טעג האָט ער געזאָגט דעם מלך זיינע דריי פאַרלאַנגען:

דער ערשטער פאַרלאַנג — מען זאָל אים געבן אַ האָן, וואָס האָט אין די פליגלען ווייסע און שוואַרצע פעדערן. דער צווייטער פאַרלאַנג — מען זאָל אים לאָזן אויסרייסן פון די פליגלען זיבן שוואַרצע פעדערן, דער דריטער — מען זאָל אים לאָזן אויסרייסן זיבן ווייסע פעדערן.

דער מלך איז אַליין געקומען צום רב, ווייל ער איז געווען נייגעריג צו וויסן, וואָס וויל דער רב פאַרן טויט. פאַרן רבס שטוב האָבן די אידן געוואַרט, כדי צו ברענגען דעם טויטן רב צו קבר ישראל.

דער רב האָט גענומען דעם האָן אין האַנט, ער האָט מתפלל געוועזן צו גאָט, און האָט אויסגעריסן איין שוואַרצע פעדער.

באַלד איז אַריינגעקומען דעם מלכ'ס אַ באַדינער און אָנגעזאָגט אַ טרויעריקע בשורה: דעם מלכ'ס בכור איז געשטאָרבן.

האָט דער רב אויסגעריסן אַ ווייסע פעדער, איז אַריינגעקומען דעם מלכ'ס אַ דינסט און מיט אַ געוויין האָט זי אָנגעזאָגט, אַז דעם מלכ'ס עלטסטע טאָכטער איז געשטאָרבן.

אזוי האָט דער רב אויסגעפּליקט פינף מאָל צו שווארצע פעדער און פינף מאָל צו ווייסע פעדער. און יעדן מאָל איז אַריינ־געקומען אַ קנעכט אָדער אַ דינסט און געבראַכט אַ טרויעריקע בשורה, אַז ס׳איז געשטאָרבן אַ זון אָדער אַ טאָכטער פון מלך.

דעמאָלט האָט דער מלך פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז אַ שטראָף פון גאָט. ער האָט אַראָפּגעלאָזן דעם גרויען קאָפּ אויפן ברוסט און זיך צעוויינט

„איך בעט דיך, רבי“, האָט ער געזאָגט מיט אַ געוויין. „לאָז מיר לעבן מיינע לעצטע צוויי קינדער, וועל איך גוטס טאָן דיר און אַלע אידן“.

האָט דער רב זיך דערבאַרעמט אויפן אומגליקלאכן מלך, און האָט אים געלאָזט לעבן זיינע צוויי קינדער. און פון דע־מאָלט־אָן איז איבערגעקערט געוואָרן דאָס האַרץ פון מלך, און ער האָט געטאָן גוטס אַלע אידן.

צדקה.

עס איז געווען אמאל א איד א גרויסער בעל-צדקה. זיין גאנץ פארמעגן האט ער צוטיילט פאר ארימע.

איינמאל, אין הושענא רבה, האט דאס ווייב אים געגעבן צען גילדן, ער זאל קויפן מלבושים פאר די קינדער. ווען ער איז ארויסגעגאנגען אין מארק, האט ער באגעגנט צוויי אידן. די אידן האבן געקליבן געלט אויף א בגד פאר א יתום. האט ער זיי אוועקגעגעבן זיין גאנץ געלט, און האט זיך געשעמט צו גיין אהיים.

איז ער אוועקגעגאנגען אין שול. דארט האט ער געזען ליגן אתרוגים, וואס די קינדער שפילן זיך מיט זיי אום הושענא רבה. האט ער אויפגעקליבן א פולן זאק מיט אתרוגים, איז אוועק צום ים הגדול און איז אפגעשוואומען אין א מדינה, וואו דער קיסר וואוינט.

אין יענער צייט איז דער קיסר קראנק געווען. האט מען אים געהייסן עסן אתרוגים, וועט ער געזונט ווערן. מען האט געזוכט אין אלע שיפן, נאר מען האט קיין אתרוגים נישט גע־פונען.

האבן דעם קיסר'ס שרים געטראפן דעם אידן זיצן אויף זיין זאק. זאגן זיי: האסטו עפעס? זאגט ער: איך בין אן ארימאן, איך האב גארנישט. האבן זיי אנגעהויבן זוכן אין זיין זאק און געפונען אתרוגים. האבן זיי געבראכט דעם אידן מיטן זאק פארן קיסר. דער קיסר האט געגעסן די אתרוגים און איז געזונט געווארן.

האט מען אויסגעליידיקט דעם זאק, און אנגעפילט מיט גאלדענע רענדלאך און אוועקגעגעבן דעם אידן.

צער בעלי חיים.

אמאָל איז רבי געגאנגען אין גאַס. איבערן גאַס האָט מען געפירט אַ קאַלב צום שעכטן. די קאַלב איז אַנטלאָפן און אַרונטערגעשטעקט דעם קאָפּ אונטער רבים פּאָלע און געבעטשעט, ווי איינער זאָגט: ראַטעווע מיך!

זאָגט רבי צו דער קאַלב: „גיי וואו מען פירט דיך, דערצו ביזסטו באַשאַפן געוואָרן!"

דאַס האָט מען געהערט אויפן הימל, האָט מען געפסקנט: ווייל ער האָט נישט קיין רחמנות אויף קיין לעבעדיקע באַשעפענישן — זאָלן אויף אים קומען יסורים.

און רבי איז זייער קראַנק געוואָרן.

איינמאָל האָט רבים דינסט געראַמט אין שטוב, האָט זי געוואָלט אַרויסוואַרפן אין דרויסן קליינע קעצעלאך. האָט רבי אַזוי געזאָגט צו איר: „לאָז זיי צו רו! גאָט האָט רחמנות אויף זיינע באַשעפענישן — לאָמיר אויך רחמנות האָבן.

האָט מען דאָס געהערט אויפן הימל און מען האָט געזאָגט:

„ווייל ער האָט רחמנות אויף לעבעדיקע באַשעפענישן, לאָמיר אויף אים אויך רחמנות האָבן.

און רבי איז באַלד געזונט געוואָרן.

די מעשה מיטן רבס זון.

אַמאָל איז געווען א רב מיט אַ רביצן, האָבן זיי קיין קינדער נישט געהאַט. האָבן זיי טאָג און נאַכט געוויינט, און פאַרלאַנגט צו האָבן אַ זון. איז געקומען צו זיי אַן אַלטער מאַן, און האָט זיי געזאָגט, אַז זיי האָבן נישט קיין קינדער, ווייל מען וויל זיי קיין צער נישט פאַרשאַפן, וואָרים דאָס קינד, וואָס וועט ביי זיי געבאָרן ווערן, מוז דעם טאָג, וואָס ער וועט אַלט ווערן זעכצן יאָר, געהרגעט ווערן דורך אַ דונער. איז אויב זיי זיינען צופרידן מיט דעם גזר, וועט ביי זיי געבאָרן ווערן אַ קינד.

האָט דער רב מיט דער רביצן געענטפערט, אַז זיי זיינען צופרידן. וואָס עס וועט זיין אין זעכצן יאָר אַרום — זאָל זיין!

האָבן זיי געהאַט אַ זון. דאָס קינד איז געוואַקסן שיין און גוט און קלוג. דאָס קינד איז עלטער געוואָרן און האָט אָנגעהויבן גיין לערנען. וואָס ווייטער אַלץ בעסער. און ווער עס האָט דעם קינד געקענט, האָבן זיך אַלע געפרייט און מען האָט אים זייער ליב געהאַט. נאָר זיינע עלטערן האָבן טאָג און נאַכט געוויינט, דאָס קינד זאָל בלייבן לעבן.

דאָס אינגל האָט באַמערקט, אַז טאַטע-מאַמע זיינען אַלץ פאַרוויינט און פאַראומערט. האָט ער זיך געוואונדערט: אַלע מענטשן, וואָס קאָנען אים, פרייען זיך מיט אים, און זיינע טאַטע-מאַמע ווערן אַלץ מער פאַרטרויערט.

איינמאָל האָט ער געפרעגט זיינע עלטערן, פאַרוואָס זיי וויינען אַזוי פיל. די עלטערן האָבן זיך נישט געקענט איינהאלטן

און האָבן אים דערציילט די גאַנצע מעשה. דאָס אינגל האָט זיי אָבער געטרייסט, און האָט געזאָגט: לאָמיר האָפן, אַז איך וועל בלייבן לעבן.

אַז עס איז געקומען דאָס זעכצנטע יאָר, האָבן די עלטערן אויסגעבויט אַן אייזערנע שטיבעלע אין מיטן פעלד, און דאָס אינגל איז דאָרט געזעסן און געלערנט אַ גאַנץ יאָר.

נאָר ווען עס איז געקומען דער טאָג פון זיין געבאָרן, האָט זיך דאָס קינד אַזוי באַרעכנט: ווען עס איז מיר באַשערט גע־הרגעט צו ווערן, קען מען זיך נישט באַהאַלטן און איך וויל זיך נישט באַהאַלטן. איז ער אַרויס פון דעם אייזערנעם שטי־בעלע און האָט זיך געזעצט לערנען אויפן פרייען פעלד. דער־ווייל איז אָנגעגאַנגען אַ כמאַרע, מיט גרויסע שוואַרצע וואָלקנס, און עס האָט אָנגעהויבן דונערן און בליצן, און עס איז געוואָרן אַ גרויסער רעגן. מיטאַמאָל האָט אַ זעץ געטאָן אַ גרויסער דונער און ס'איז אַריין אין דעם אייזערנעם שטיבעלע. דאָס שטיבעלע איז צעבראָכן געוואָרן אויף קליינע שטיקעלאך. און עס איז ניט קענטיק געווען, אַז אויף דעם אָרט איז אַמאָל וואָס געשטאַנען. אַזוי־אַרום איז דעם רבס זון לעבן געבליבן און ער איז געקומען צולויפן אַהיים.

דער רב מיט דער רביצן האָבן זיך מיט זייער זון זייער געפרייט און אַלע וואָס האָבן געקענט זייער זון האָבן זיך אויך געפרייט, און מען האָט געמאַכט אַ גרויסן מאַלצייט און גע־טיילט געלט אָרעמע לייט.

פון דעמאָלט־אָן האָט דער רב מיט דער רביצן געלעבט אין נחת און אין פרידן מיט זייער טייערן בן־יחיד.

דריי קלוגע עצות.

אַ רייכער מאַן האָט געשפּאַצירט אין זיין גאָרטן און האָט דערזען אַ פייגעלע, וועלכע האָט זיך פאַרפּלאָנטערט אין נעץ. ער האָט באַפרייט דאָס פיי געלע פון נעץ און גענומען עס אין האַנט. פלוצלונג האָט דאָס פייגעלע אָנגעהויבן צו ריידן צו אים אויף אַ מענטשלאַכן קול:

— לאָז מיך אָפּ, מענטש! שיין בין איך ניט, זינגען קען איך ניט און אויף צו עסן טויג איך אויך ניט. דו וועסט פון מיר קיין שום נוצן ניט האָבן. און וועסטו מיך באַפרייען, וועל איך דיר דריי נוצלאַכע עצות געבן.

דער מענטש האָט איינגעשטימט, און דאָס פייגעלע האָט געזאָגט:

„ניט קימער זיך וועגן דעם וואָס עס איז שוין פאַרביי";

„באַגער ניט דאָס, וואָס דו קאָנסט ניט דערגרייכן";

„און גלויב ניט אין דעם, וואָס עס קאָן ניט זיין".

דעם מענטשן זיינען געפעלן געוואָרן די עצות פונם פייגעלע און ער האָט עס אָפּגעלאָזן. דאָס פייגעלע איז אַרויפגעפלויגן אויף דעם נאָנטסטן בוים און האָט זיך פריילאַך פונאַנדערגעלאַכט.

„וואָס לאַכסטו?" — האָט דער מענטש געפרעגט.

— איך לאַך פון דיר — האָט דאָס פייגעלע געענטפערט — ווען דו וואָלסט געווען קליגער, וואָלסטו געוואָרן דער רייכסטער מענטש אויף דער וועלט.

„ווי אַזוי האָט דאָס געקאָנט ווערן?" — האָט דער מענטש פאַרוואונדערט געפרעגט.

— גאַנץ פּשוט, דו האָסט מיך געדאַרפט פאַרהאַלטן און ניט פריילאָזן. זיי וויסן, שוטה, אַז איך טראָג אין זיך אַ דימענט, די גרויס ווי אַ הינערשע איי.

דער מענטש איז געשטאַנען צומישט פאַר פאַרדרוס. און ווען ער איז אַביסל צו זיך געקומען, האָט ער אָנגעהויבן איינ־צושמועסן דאָס פייגעלע זיך צוריקצוקערן צו אים.

„טייערע פייגעלע! — האָט ער געזאָגט — דאָס גליק ליגט גאָרניט אין דער פרייהייט. באַלד וועט קומען דער קאַלטער ווינטער, און דו וועסט ערגעץ ניט געפינען קיין קערנדל, ניט קריגן קיין טראָפּן וואַסער. קום בעסער צו מיר, און דו וועסט פאַרברענגען די צייט אין וואַרימקייט און פאַרגעניגן".

דאָס פייגעלע האָט זיך נאָך שטאַרקער צולאַכט און האָט געענטפערט:

„דו האָסט מיך באַפרייט פאַר מיינע גוטע עצות, און האָסט זיי גלייך פאַרגעסן. דערמאָן זיך, וואָס איך האָב דיר געזאָגט: ערשטנס — קימער זיך ניט וועגן דעם, וואָס עס איז שוין פאַר־ביי. און דיר פאַרדריסט שוין וואָס דו האָסט מיך אָפּגעלאָזן. צווייטענס — ניט באַגער דאָס, וואָס דו קענסט ניט דערגרייכן. און דו ווילסט, איך זאָל צוריקגיין צו קנעכטשאַפט, צום טויט. ענדלאַך, — ניט גלויב אין דעם, וואָס עס קאָן ניט זיין. און דו, נאַרישער מענטש, האָסט מיר גלייך געגלויבט, אַז איך טראָג אין זיך אַ דימענט די גרויס ווי אַ הינערשע איי, ווען איך אינגאַנצן בין צוויי מאָל קלענער, פון אַזאַ איי".

ביי די ווערטער האָט זיך דאָס פייגעלע אויפגעהויבן און אוועקגעפלויגן.

גלייכוואָרט: דאָס וואָס איז אוועק, קומט שוין ניט צוריק.

די מלכה סי־לין־טשי.

אין דעם לאַנד כינע איז געווען אַ מלך מיטן נאָמען גו־אַן־טשי. איינמאָל זאָגט דער מלך גו־אַן־טשי צו זיין ווייב דער מלכה סי־לין־טשי: ליב ווייב מיינע! איך וואָלט וועלן, אַז מיין פאָלק זאָל אייביק געדענקען דיין נאָמען. נאַ דיר דאָס דאָזיקע קליין ווערעמל, היט עס, וועט דיך מיין פאָלק אייביג בענטשן.

סי־לין־טשי האָט גענומען דאָס ווערעמל און האָט עס געהיט. זעט זי איינמאָל, אַז דאָס ווערעמל לאָזט אַרויס פון זיך אַזעלכע דינע פעדעם ווי שפינוועבס און וויקלט זיך אַרום מיט זיי. האָט די מלכה גענומען די פעדים, האָט זיי אויסגעשפינט און גע־מאַכט גראָבע פאָדים. פון די פאָדים האָט זי נאָכדעם אויס־געוועבט אַ שיין טיכל; דאָס איז געווען די ערשטע זיידענע טיכל אין דער וועלט.

די מלכה האָט זיך צוגעקוקט צום וואָרעם, און האָט באַ־מערקט, אַז ער עסט בלעטער פון מאָרוועןְ־בוימער. האָט זי גע־הייסן דעם גאַנצן פאָלק, אַז יעדערער זאָל פלאַנצן עטלאכע מאָרוועןְ־בוימער ביי זיך אין גאָרטן, כדי די זייד־ווערעם זאָלן האָבן וואָס צו עסן.

די מלכה האָט אויסגעלערנט איר גאַנץ פאָלק האָדעווען זיידן־ווערעם און וועבן זיידנס. האָבן אָנגעהויבן קומען אַ סך סוחרים פון אַלע לענדער און מדינות. זיי האָבן געבראַכט גאָלד מיט זילבער מיט ברילאַנטן, און דאָס אַלץ האָבן זיי אַוועקגע־געבן פאַר די זיידנס. דערפון איז כינע גרויס און רייך געוואָרן.

פון יענער צייט אָן איז שוין אַריבער פינף טויזנט יאָר. און ביז היינט געדענקען די כינעזער דעם נאָמען פון זייער מלכה סי־לין־טשי, און אַלע יאָר פייערן זיי אַ טאָג צו איר אָנדענקען.

דאָס וואונדערלאַכע מילכל.

מיט אַ סך יאָרן צוריק האָבן אויפן ברעג ים געוואוינט צוויי ברידער, אַ רייכער און אַן אָרעמער. איינמאָל ערב פּסח איז ביים אָרעמאַן אין שטוב גאָרנישט געווען צוגעגרייט אויף יום־טוב: נישט קיין פלייש, נישט קיין וויין, און אפילו קיין שטיקל מצה איז ביי אים אין שטוב נישט געווען. איז דער אָרימער ברודער אַוועק צום רייכן און אים געבעטן, אַז ער זאָל אים העלפן אויף יום־טוב.

דער רייכער איז געווען אַ קאַרגער און אַ שלעכטער. זאָגט ער צום אָרימען ברודער אַזוי:

— שווער זיך, אַז דו וועסט מיר פאָלגן, וואָס איך וועל דיר איצט זאָגן, וועסטו קריגן ביי מיר אַ געבראָטענע הון.

דער אָרימער האָט זיך דערפרייט, ער וועט האָבן וואָס צו געבן עסן זיינע קינדער, האָט ער געדאַנקט דעם ברודער און האָט זיך געשוואָרן, אַז ער וועט אים פאָלגן.

דער רייכער ברודער האָט אים געגעבן די געבראָטענע הון און דערביי געזאָגט:

— איצט גיי צום טייוול!

דער אָרעמאַן האָט געקלערט: מילא, איך האָב געשוואָרן, וועל איך מיין שבועה מקיים זיין.

דעם גאַנצן טאָג איז דער אָרימאַן געגאַנגען און געזוכט, און ערשט פאַרנאַכט האָט ער דערזען פון וויטן אַ שיין פון אַ ליכט. ער איז צוגעגאנגען צו דעם אָרט, וואו עס האָט געלויכטן און האָט דאָרט באַגעגנט אַן אַלטן מאַן.

— גוטן אוונט, אלטיטשקער!

— גוטן אוונט, גוט יאר! — וואס זוכסטו דא?

— איך זוך דעם טייוול! מיין ברודער האט מיך געשיקט צום טייוול.

— דא וואוינט טאקע דער טייוול. — האט דער אלטער גע־ענטפערט. — גיי אריין אינעווייניק, און אז מען וועט וועלן קויפן ביי דיר די הון, זאלסטו פארלאנגען פאר איר דאס קליין מילכל, וואס שטייט אין ווינקל; ווארים דאס מילכל איז די טייערסטע זאך. אז דו וועסט זי קריגן, וועל איך דיך אויסלערנען, ווי זיך צו באגיין מיט איר.

אזוי איז טאקע געשען. די שדים האבן דערזען די געברא־טענע הון, האבן זיי אים ארומגערינגלט און געוואלט דוקא אפקויפן ביי אים. ער האט אבער אנדערש נישט געוואלט, ווי דאס מילכל. האבן זיי אים געגעבן דאס מילכל. דער אלטיטש־קער האט אים געוויזן, וואס ער האט צו טאן מיט איר, און ער איז געגאנגען אהיים.

אין דערהיים האט ער אוועקגעשטעלט דאס מילכל אויפן טיש, ער האט א דריי געטאן א רעדעלע, און דאס מילכל האט אנגעהויבן ארויסגעבן פון זיך, וואס נאר זיין הארץ האט גע־גלוסט. פון אנהויב האט ער געוואלט אלע מיני־מאכלים און געטראנקען, נאכדעם — נייע בגדים, דערנאך — זילבער און גאלד. און אין איין מינוט איז דער ארעמאן רייך געווארן.

דער רייכער ברודער האט זיך דערוואוסט פון גליק, וואס האט געטראפן זיין ברודער דעם ארעמאן, האט ער אים זייער מקנא געווען; ער איז געקומען צום ברודער און גענומען אים איינריידן, אז ער זאל אים פארקויפן דאס מילכל. ער האט אזוי

לאַנג גערעדט, ביז דער ברודער האָט אים דאָס מילכל פאַרקויפט פאַר זייער אַ סך געלט.

דער רייכער ברודער האָט געבראַכט די מילכל אַהיים. ער האָט אָבער פאַרגעסן צו פרעגן ביים ברודער, ווי זיך צובאַגיין מיטן מילכל.

אינדעם איז געקומען זיין ווייב און געזאָגט, אַז זי באַדאַרף זאַלץ. דאָס מילכל האָט אָנגעהויבן שיטן זאַלץ, און וואָס ווייטער איז אַלץ מער געגאַנגען זאַלץ. און דער ברודער האָט נישט געוואוסט ווי אַזוי אָפּצושטעלן דאָס מילכל און די זאַלץ איז אַלץ געגאַנגען. עס איז שוין פול געוואָרן די שטוב מיט זאַלץ, און די זאַלץ האָט זיך שוין אָנגעהויבן שיטן אויפן גאַס. אויך די גאַס איז פול געוואָרן מיט זאַלץ. האָט געזען דער רייכער ברודער, אַז עס וועט באַלד דערגיין די זאַלץ ביזן דאַך, און ער וועט נישט האָבן וואו צו אַנטלויפן, האָט ער געכאַפּט און אַריינגעוואָרפן דאָס מילכל אין ים אַריין.

פון דעמאָלט-אָן שטייט דאָס מילכל אויפן גרונט פון ים און שיט זאַלץ, דעריבער איז דאָס וואַסער פון ים געזאַלצן.

דער אָרעמער טרעגער.

אין אַ שטאָט האָט געוואוינט אַן אָרעמער טרעגער. איז זיין טאָכטער קראַנק געוואָרן. דאָס מיידל איז געלעגן אַ טאָג צוויי, און איז נישט בעסער געוואָרן, און דער טרעגער האָט נישט געהאַט קיין גראָשן אויף רפואות.

אין שכנות האָט געוואוינט אַ האָלץ-העקער, אויך אַ אָרעמאַן. דער האָלץ-העקער האָט נישט געקענט צוזען דעם צער פון זיין שכן דעם טרעגער, איז ער געגאַנגען און פאַרקויפט זיין איינציגע האַק און דאָס געלט אַוועקגעגעבן דעם טרעגער.

צומאָרגנס איז דער העקער געגאַנגען אין וואַלד אַריין מיט ליידיגע הענט: די האַק האָט ער שוין נישט געהאַט. ער איז צוגעגאַנגען צו אַ טרוקן בוימל און גענומען אָפּברעכן אַ צווייגל. פּלוצלונג האָבן זיך פון צווייג אָנגעהויבן שיטן גאָלדענע רענדלעך. דער האָלץ-העקער האָט אויפגעקליבן די רענדלעך, געבראַכט אַהיים, און זיך צוטיילט מיטן שכן דעם טרעגער. פון דעמאָלט-אָן זענען זיי ביידע געוואָרן רייך און געגעבן אַ סך צדקה פאַר אָרעמע לייט.

ספרי הנוך, למוד ומקרא

אגדות פאר קינדער — פון רפאל גוטמאן. ענטהאלט: 1) רבי עקיבא; 2) הלל הזקן; 3) חוני המעגל; 4) רבי אליעזר בן הורקנוס; 5) רבי שמעון בן יוחאי; 6) חנה מיט אירע זיבן זין; 7) משה און דער אדלער; 8) דוד המלך; 9) אליהו הנביא; 10) אלעקסאנדער מוקדון; 11) דער מלך און דער רב; 12) צדקה; 13) צער בעלי חיים; 14) מעשה מיט'ן רב'ס זון; 15) דריי קלוגע עצות: 16) די מלכה סיילין־טשי; 17) דאס וואונדערבארע מילכל; 18) דער ארעמער מרענער. פיין בראשירט — — — — — — — .15

אידיש ווערטערבוך — (מלים בלשוני) פון צ׳ נ׳ נאלאסב. ענטהאלט אלע העברעאישע ווערטער און אויסדרוקן וועלכע ווערן באנוצט אין דער אידישער שפראך, מיט ערקלערונגען, געבונדען אין פראכט באנד — — — — — — — — — — — — — — 1.00

אלף - בית — פון י. פיראזשניקאוו. א פראקטישער לערבוכעל צו לערנען אנפאנגס־קינדער צו זאגן עברי, מיט איבונגען אין איינצעלנע ווערטער אויף אויסצולערנען אלע אותיות פון אלף־בית, ווי אויך איבונגען אין רש״י אותיות און שרייב־שריפט, פיין בראשירט — — .10

בר מצוה דרשות — א זאמלונג פון פארשידענע דרשות פאר א בר מצוה אין העברעאיש, אידיש און ענגליש, געקליבן און צוזאמענגעשטעלט פון מ. שטערן. בראשירט — — — — — — — — — .50

בר מצוה דרשות — הנ״ל, געבונדן אין ליינווענד — — — — — — .75

בריוונשטעלער — פון דב. בערלינער, (נייע ארטאגראפיע). א מאדערנער אידישער בריוונשטעלער אין זעקס אבטיילונגען: 1) באגריסונגס־בריוו, 2) פאמיליען־בריוו, 3) דאנק־בריוו, 4) ליבע־בריוו, 5) טרייסט־בריוו, 6) סוחרישע־בריוו. פיין בראשירט— — .20

מודעה רבה לאורייתא

יצא לאור שלשה ספרים חדשים
מאת יעקב גאלדמאן איש פינסק

א) **גמרא למתחילים** — כלול בו כל דרכי הגמרא מן הקל אל החמור, על ידו יתפתח שכל הנער להתרגל ולהבין בהויות דאביי ורבא • עם באור רחב שעל ידו יוכל התלמיד להבין דברי הגמרא, נוסף בו דבר חדש שלא היה בהוצאות הקודמות, והוא : **מלון תלמודי זארגאני** המבאר המלים הקשות הנמצאות „בהגמרא למתחילים" בהעתקה נכונה ע"פ א"ב, בכריכת בד — — 30.

ב) **גמרא לתלמידים** — בו נמצאו דברי הגמרא היותר מפולפלים, למען יתחדד שכל הנער להבין את הענינים היותר נשגבים • הגמרא לתלמידים הוא עם פירש רש"י בשלמות וגם בו נוסף דבר חדש, והוא : **מלון תלמודי זארגאני** המבאר המלים היותר קשות הנמצאות „בגמרא לתלמידים", בכריכת בד — 40.

ג) **סוגית הגמרא** — עם פירש רש"י ותוספות, בו יבאו סוגיות שלמות הבנויות על יסוד משא ומתן פלפולי, נועד לנערים שכבר יש להם ידיעה ממשית להבין סוגיא שלימה בכל מקצעות הש"ס, בסופו נדפס קובץ חדושים והוא ילקוט חדש מגדולי מפרשי הש"ס אנשי השם, לחדד בהם את שכל הנער • בכריכת בד — 50.

אחרי אשר יגמר התלמיד את שלשת הספרים האלה, יכול לילך בבטח דרכו, בלמדו בעצמו במסכתות הש"ס בלי עזר המורה •

בכל שלשת הספרים הנזכרים, נמצאו אחרי איזה פרקים גם פרקי אגדה. בהם נכללו מדות, מוסר ודינים איך שיתנהג האדם כל ימי חייו •

להשיג בבית מסחר הספרים של

סטאר היברו בוק קא.

58-54 קאנעל סטריט, ניו יארק

דברי הימים לבני ישראל

על פי דר. צ. גרעטץ

ערוך לבני הנעורים, על ידי

ם. ברוינשטיין.

בארבעה חלקים:

חלק ראשון — מימים קדמונים עד חרבן ביתר.

חלק שני — מן חרבן ביתר עד מות הרמב"ם ז"ל.

חלק שלישי — מאחרית האלף החמישי עד גרוש ספרד.

חלק רביעי — מן גרוש ספרד עד ימי הדור האחרון.

הספר הזה, שנועד בשביל תלמידי החדרים ובתי הספר, הוא פרי עבודה של שנים רבות, טרם נדפס כל חלק השתמש בו המחבר — שהוא מורה מובהק בבתי ספר — בתור ספר למוד, ואחרי תקונים שונים על פי הנסיון והלכה למעשה, מסרו לדפוס. לשון הספר היא קלה וברורה, יפה ונעימה והרוח השורה בו הוא לאומיות טהורה, לטעת בלב קוראיו אהבה עזה לתורת ישראל ולכל יצירי רוחו

הספר הוא כלו מנוקד באותיות גדולות, ונדפס בתכלית ההדור. בסוף כל חלק נדפסו שאלות לתלמידים וסדר הזמנים, רשימת האנשים והמקומות הנזכרים בספר והערות.

המחבר הכניס אל ספרו את כל החדשות שנתחדשו בחקירת דברי ימי ישראל בזמן האחרון, ואפשר לאמר כי מיוחד הוא הספר במינו בתור ספר הכולל את כל תולדות עם ישראל מימי היותו עד היום הזה, וראוי הוא להמצא בכל בית אב בישראל.

מחיר	חלק ראשון, 202 עמודים, בכריכת בד — — — — — — —	.50
"	חלק שני, 202 עמודים, בכריכת בד — — — — — — —	.50
"	חלק שלישי, 232 עמודים, בכריכת בד — — — — — — —	.60
"	חלק רביעי, 295 עמודים, בכריכת בד — — — — — — —	.75
"	כל ארבעה חלקים, מכורך טוב ויפה בארבעה כרכים (פראכט באנד)	3.00

להשיג בכל בתי־מסחר הספרים, וגם אצל המדפיסים:

סטאר היברו בוק קאמפאני

58-54 קאנעל סטריט, ניו יארק

דקדוק למתחילים

מאת א. בן נחמיה

קורם לכללי הדקדוק ושמושי הלשון, הספר הזה נותן את היכולת גם לפעוטות מתחילים לעבד כל חלקי השפה באופן שמושי נח ומלבב, החנוכים המרובים שבאו בספר ערוכים ברוח הילדים ולקוחים מחיי הטבע, והם נותנים לילדים חמר של קריאה עשיר ומרבע הגונים, לתוך הספר נכנסו כל חלקי השפה: שמות עצם, תארים, שמות מספר, ופעלים בכל הבנינים והגזרות,

בכריכת בד — — — — — — — — — — — — — — — 30.

היסטוריה עברית

מאת י. אינדיצקי.

ערוך לילדי ישראל בשלשת חלקים

חלק ראשון — מראשית האמה עד גלות בבל.

חלק שני — מגלות בבל עד חורבן הבית שני.

חלק שלישי — מחורבן הבית שני עד היום האחרון.

הספר הזה נסדר בפרקים, וכל פרק יכיל איזה חדשה הראויה לזכרון, והתלמיד ימצא בו חפץ. בו יבואו כל המקרים הנכבדים ודברי ימי גדולי עמנו שהביאו תקופה חדשה בחיי עמנו, והתלמיד שלמד על פי ספר זה, ידע את כל אשר עליו לדעת מדברי עמנו, מקרא נכבד לא נעדר, ורק בקצור היותר נמרץ ובשפה נוחה וקלה, בדרך ספור.

אחרי כל פרק יבואו שאלות לתלמידים ובאוה תמלים הקשות.

הספר נדפס באותיות מאירות ומנוקד. בכריכת בד — — — — 30.

העברי הקטן

מאת בן־נחמיה

ספר מקרא לילדים וילדות, עם שאלות לשנן.

הספר מכיל חומר רב לשיחות, ספורים, שירים, אגדות, שיחות־דיאלוגים מן החיים יום־יומים, בכריכת בד — — — — — — — — 25.

יידישע געשיכטע

פון ח. אפרתי

א נייע פארגרעסערטע אויפלאגע מיט גרעסערע אותיות און מיט פול אילוסטראציעס און בילדער, געדרוקט אויף גוטען פאפיר און געבונדען אין א שטארקען לייוועגד באנד. א לייענבוך פאר שול און הויז, אין צוויי טייל.

ערשטער טייל — די ביבלישע תקופה.

צווייטער טייל — די צייט פון בית שני

די יידישע געשיכטע פון ח. אפרתי, איז געשריבען אין א לייכטע מאדערנע יידישע שפראך, ספעציעל פאר שול קינדער.

יעדער פאטער אדער לערער דארף געבען דיזן בוך די קינדער צום לייענען, אום זיי זאלן באקאנט ווערן מיט דער פארגאנגענהייט און אפשטאמונג פון יידישן פאלק, מיט זיינע אבות, נביאים, פירער און ערציער, מיט די מלחמות וואס זיי האבן געפירט פאר זייער באפרייאונג און זעלבסטשטענדיגקייט, און מיט אלעס וואס דאס יידישע פאלק האט געשאפן און אויפגעטאן אין דער צייט וואס זיי זיינען געווען אין זייער אייגן לאנד.

פרייז פון ערשטען טייל, 180 זייטען — — — — — — — — — .60

פרייז פון צווייטען טייל, 210 זייטען — — — — — — — — — .75

לוח הפעלים החדש — מאת א. מ. פיורקא. דוגמות דרכי הפעלים, נטיותיהם ותמונותיהם השונות, על פי שנוי כל הבנינים והגזרות והאופנים הרבים והשונים הנמצאים בכתבי הקדש, גם לוח כנויי הפעלים, ומעט מנטיות השמות, מכורך — — — — — — — — .20

למוד הקריאה למתחילים — מאת א. לוריא. ילמד לילדי ישראל קריאה וכתיבה על פי שיטת־הברת האותיות בעזרת ציורים ותמונות שונים המושכים את לב הנער, עם ברכות ותפלות קצרות למען יתרגל הילד בקריאתו, בראשירט — — — — — — — — — — — — .10

מעשהלאך פאר שול קינדער — פון פ. היילפערן. א זאמלונג פון די שענסטע מעשהלאך פאר קינדער צו לייענען אין שול און אין הויז.

די מעשהלאך זיינען זייער אינטערעסנט פאר קינדער און זיי וועלן עס מיט פארגעניגן לייענען אין זייער פרייע צייט אין שול און אין הויז.

יעדער מעשהלע ענטהאלט א מוסר־השכל וואס וועט פיל העלפן צו ענטוויקלען די מאראל פון די קינדער. פרייז — — — — — — .25

מקרא למתחילים

מאת רפאל גוטמן.

עם ציורים ומפת ארץ ישראל

חלק ראשון — בראשית, בכריכת בד — — — — — — — — — — — — .25
חלק שני — שמות, במדבר, דברים, בכריכת בד — — — — — — — — — .25
חלק שלישי — יהושע עם אגדות ישראל, בכריכת בד — — — — — — — .20
חלק רביעי — שופטים, בכריכת בד — — — — — — — — — — — — — — .20

(יתר החלקים ברפוס)

„מקרא למתחילים" ערוך בעד ילדים מתחילים, בטרם סגלו להם את השפה במדרגה כזו שיוכלו להשיג את כתבי הקודש במקורם.

לתוך „מקרא למתחילים" נכנסים כל ספורי כתבי הקודש, הספורים הם קצרים ושלמים, ומשום זה מקבלים הילדים ענג רוחני רב ותועלת מרבה מן הלמוד והקריאה בהם.

בכל חלקי „מקרא למתחילים" באים ציורים יפים מתאימים לתוכן.

מפת ארץ־ישראל שבספר מקילה גם היא את השגת הספורים להילדים.

אחר כל ספור וספור נתן באור המלים הקשות ושאלות על דבר התכן, המעולות לשנון וחזרה על העניין.

משניות לתלמידים

מנוקד ומסומן בסימני ההפסקה, ומבואר בבאור קל, קצר ומספיק על ידי ל. חזן

בשני ספרים

ספר ראשון — בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא.
ספר שני — סנהדרין, מכות, שבועות, אבות.

ספר ה„משניות" היה עד כה כספר החתום גם לאלה, שידעו את השפה העברית, אלא שלא בלו רוב ימי ילדותם בבית־המדרש ובישיבה. טעם הדבר מובן וידוע לכל. באופן כזה נשארו הרבה סגולותינו ספונות מן העין ולא נודעו לבני הדור החדש

ספר ה„משניות לילדים" בא למלא חסרון זה בספרותנו, בהיותו מנוקד ומוגה ומסומן בסימני־ההפסקה ומבואר בשפה קלה ומדויקת באור קצר, מספיק ומובן, באופן כזה יוכל ספר ה„משניות" להיות ספר־למוד לתלמידים השומעים תורה מפי רבם וגם לגדולים.

מחיר כל ספר — — — — — — — — — — — — — — — .40

צו די לערער

פון רפאל גוטמאן.

א נוט אנפאנגס־ביכל, אנ׳אלף־בית האט א טאפעלע אויפגאבע — באפרידיגן די מ א ט ע ר י ע ל ע און די פ א ר מ ע ל ע זייט פון לסור: דאס הייסט פארלייכטערן און פארשנעלערן דעם מעכאניזם פון לעזן און שרייבן, און גלייכצייטיק מיטווירקן דער אלזייטיקער אנטווילונג פון שילער, אדער, ווי קלאפארעד באמערקט 'primo non nocere' דאס בוך דארף, אלזא, לכל־הפחות, ניט שטערן דעם שילערס נאטירליכער אנטוויקלונג..

דעריבער דארף אין אנ׳אנפאנגס־בוך די גרעסטע אויפמערקזאמקייט געווענדט ווערן אויף דעם מ א ט ע ר י א ל, פון וועלכן עס באשטייען די לעזע־איבונגען, עס זאל מעגליך זיין דורך אים צו אנטוויקלען אין די שילער דאס עסטעטישע געפיל, נייגעריקייט א. אז. וו. צו דעם צוועק קאנען, נאטירלאך, ניט דינען אזעלכע איבונגען, וואס באשטייען פון איינצעלנע ווערטער, וואס זענען מיט עפעס ניט צוזאמענגעבונדן און האבן ניט קיין שייכות איינס צום אנדערן, ווי למשל: אם, פלאם, שעם, דעם... אדער נאך: פאקן פאק, פושקע, פויק, קאפ, קאם... אזא און אנ׳ענליכער מאטעריאל קאן נאר פארטעמפן דאס עסטעטישע געפיל ביי די שילער, אטראפירן זייער נייגעריקייט און צוגעוויינען דערצו, אז דאס, וואס מען לעזט, דארף מען נ י ט פארשטיין: פאר זעלבסטטעטיקייט פון די שילער איז דא געוויס קיין ארט נישטא.

אום צו אנטוויקלען די שילער, אדער ווי איך האב שוין באמערקט, זיי קיין סך נישט צו שאדן, דארפן די לעזע־איבונגען אונבאדינגט זיין אינטערעסאנט פאר זיי. עס דארף זיין אזוי אויפגעשטעלט, אז עס זאל אמוועניגסטן דעם לערער געבן די מעגלאכקייט פון דעם געלעזענעם אויפשטעלן עפיס גאנצעס פאר די שילער, זיי זאלן זיך כאטש אין פאנטאזי קאנען פארשטעלן עפיס א בילד אדער א דערצעלונג: עס דארף דעם שילער געבן אזוינע ידיעות, וואס זאלן דערוועקן זיין נייגעריקייט. דער מאטעריאל פון לערבוך דארף, ווייטער, דערוועקן בא די שילער זעלבסטעטיקייט, נייסטיקע — פארן מארך, און פיזישע — פאר די הענט א. א. וו.

די כונה פון מיין לער־בוך „יידיש“, איז צו באפרידגן דידאזיקע פאדערונגען און אויך די אלע אנדערע פאדערונגען פון דער נייסטער פעדאגאגיק.

די איבונגען אין דעם בוך באשטייען נישט פון איינצעלנע ווערטער אדער זאצן. באלד באם אנפאנג האב איך געגעבן גאנצע בילדער אין א פארם פון באשרייבונגען, געשפרעכן, דערציילונגען, וואס דער לערער קאן נאכ׳ן ארט און נאך דער צייט אנטוויקלן און פארברייטערן. זאגאר באלד די ערשטע לעקציע קאן פאראינטערעסירן די קינדער מיט׳ן אינהאלט. די ערשטע לעקציע באשטעט, אייגענטלאך, פון צוויי ווערטער, וואס זאגן אזוי פיל דעם קינדס מח׳ל און הערצעלע — דאס זענען די ווערטער: „טאטע, מאמע“. וויפיל מאטעריאל איז פאראן אין דידאזיקע ווערטער פאר דער קינדערשער פאנטאזי!...

און ווי אנגענעם איז עס די קינדער, וואס שוין אויף דער ערשטער לעקציע

לערנען זיי זיך אויס שרייבן און לעזן די צוויי טייערע נעמען!... ווייטער באשטעט דער מאטעריאל פון דערציילונגען, פאלקסלידער, רעטענישן, שאלות און בכלל ידיעות — אלץ אינטערעסאנט און צוגענגליך פאר קינדער, און אין דערזעלבער צייט — פאסיק פאר דערוואקסענערע.

צו דערגרייכן דעם מ א ט ע ר י ע ל ן צוועק פון לערבוך, ד. ה. וואס שנעלער און לייכטער אויסלערנען לעזן און שרייבן, דארף ווידער די ס י ס ט ע ם פון בוך זיין א גוטע, צוגעפאסט צו די פאדערונגען פון דער פסיכאלאגיע.

צו דעם צוועק האב איך אנגענומען די אנאליטיש-סינטעטישע סיסטעם, וואס איז לויט די לעצטע עקספערימענטאלע פארשונגען די בעסטע סיסטעם (פ"אס" ערנסט מיימאן. לעקציעס איבער עקספערימענטאלע פעדאגאגיק), און ווי יעדער לערער קאן זיך לייכט איבערציינן, איז די קאמבינאציע פון אנא-ליזירן ווערטער אויף זייערע עלעמענטן — קולות און זייערע סימנים — אותיות, און נאכהער צוריק: פון די עלעמענטן אויפשטעלן די ווערטער — זייער געפעלן די קינדער. עס גיט זיי צו חשק, דערוועקט אין זיי זעלבסטטעטיקייט, און דאס אליין פארלייכטערט שוין א סך דעם למוד. אבער טראץ דעם, וואס דאס בוך איז צוזאמענגעשטעלט לויט דער אנאליטיש-סינטעטישער סיסטעם, וואס מיר רעקאמענדירן גערן, איז דער מאטעריאל אזוי איינגע-ארדנט, אז עס שטערט נישט דעם לערער צו לערנען אין דעמזעלבן בוך לויט אנ'אנדער סיסטעם, וואס איז דעם לערער מער געפעלן, אדער ער איז אין איר מער געאיבט. אזוי, קאן דער לערער אנהויבן פון סינטעז, אויס-שטעלנדיק, למשל: „מ" „א"—„מא": „מ" „ע"—„מע": „מא" „מע"—„מאמע" א. א. וו., אדער לערנענדיק נאך דעם קלאנגען-סיסטעם אויף אזא אופן, אז ער לערנט פריער אויס די שילער אלע אותיות און קלאנגען פון דער לעקציע, למשל: „א, ע, מ, ט" און קאמבינירט נאכדעם די ווערטער, וועלכע מען קאן פון די אותיות אויסשטעלן: טאטע, מאמע, עמע, טעמע, א. א. וו.

אום נישט צו געבן צוויי שוועריקייטן מיט איין מאל, זיינען די ערשטע לעקציעס געגעבן געווארן בלויז פון ג ע ש ר י ב ע נ ע ם שריפט, און ערשט דערנאך, ווען די שילער פארשטייען שוין דעם מעכאניזם פון לעזן און זיינען שוין מער אדער ווייניגער איינגעאיבט אין שרייבן — גייען שוין דער געשרי-בענע און געדרוקטע צוזאמען.

די אילוסטראציעס פון בוך, אויסער זייער עסטעטישן ווערט, פאר-לייכטערן זיי די שילער דאס פארשטיין, אנטוויקלען זייער פאנטאזיע, און דעם לערער גיבן זיי פארשידענארטיקן מאטעריאל אויף געשפרעכן מיט די קינדער; די בילדער אין טעקסט, אנשטאט ווערטער, געוויינען די קינדער צום בא-וואוסטזיניקן לעזן.

עס זיינען אויך געגעבן געווארן א סעריע צייכנונגען, וועלכע דינען פאר די קינדער נאכצוצייכענען:

נאכ'ן אלף-בית האב איך געגעבן פיל פאלקס-לידער און זייער שיינע אינטערעסאנטע מעשה'לאך, וואס האבן א גרויסן ערציאונגס-ווערט.

אידישע נשמות

פון א. ליטווין

6 ביכער, געבונדען אין פיער פראכט-בענדער

(ביי 400 זייטען יעדער באנד)

די זעקס ביכער שריפטען פון א. ליטווין איז דער רעזולטאט פון א שטודיען-רייזע וואס דער מחבר האָט געמאכט איבער שטעט און שטעטלאך פון ליטע, פוילען און גאליציען אין א משך פון ניין יאהר.

די „אידישע נשמות" שטעלען מיט זיך פאָר א וואונדערליכע פאנאראמע פון די מערקווירדיגע טיפען, בילדער און געשטאלטען אין די מערקווירדיגסטע אידישע געטאָס.

עס איז כמעט ניטאָ קיין איין אָריגינעלער טיפ פונ׳ם אלטען און נייעם אידישען לעבען, וואס איהר באגעגענט ניט אין א. ליט-ווין׳ס בילדער-גאלעריען.

דריי פון די זעקס ביכער „אידישע נשמות" פארנעמט ליטע; איין בוך פוילען; איין בוך גאליציען און איין בוך איז ספעציעל גע-ווידמעט די חסידישע רביים פון ליטע, פוילען און גאליציען, און די פארשיידענסטע טיפען וואס ווימלען ארום דעם רבין׳ס טיש.

די „אידישע נשמות" זיינען געשריבען אין א לייכטען פאָלקס-טימליכען סטיל און דינען אלס אָנציהענדער לעזע-שטאָף פאר אלע סאָרטען לעזער. צו דער זעלבער צייט שטעלען די „אידישע נשמות" פאָר א רייכען קולטור-היסטאָרישען מאטעריאל פונ׳ם אידישען לע-בען און ווערען געלעזען מיט א באזונדער אינטערעס פון דעם אינ-טעליגענטערען טייל אידישע לעזער.

ספּעשעל פּרייז 5 דאָלער.

צו באקומען ביי די ארויסגעבער

סטאר היברו בוק קאָ.

54-58 קאנעל סטריט ניו יאָרק

וואָס די קריטיק זאָגט וועגען ליטווין׳ס „אידישע נשמות".

דר. א. מוקדוני (אין „מאָרגען זשורנאל"):

דאָס זיינען כמעט הייליגע ביכער, צניעות, פרומקייט, ליעבע צו אידישע מענשען, צו „אידישע נשמות". שטראהלט ארויס פון די דאָזיגע ביכער... א. ליטווין וויים שטענדיג וואָס ער זוכט און דעריבער וויים ער וואו צו געפינען.

ער געהט זוכען די פאָלקס־מעשה׳לע אין איהר געבורטס־שטאָדט, אויף דעם אָרט, וואו איהר וויגעלע איז געשטאַנען. דאָרט געפינט ער זי, אין איהרע עכטע קאָלירען, מיט איהרע אייגענע הארציגע ווערטער און מיט איהר געבאָרענעם חן, מיט איהר מאמעס מילך אויף די ליפען.

...און עס איז מיר עפעס נעהענטער און היימישער ווי א. ליטווין דערצעהלט וועגען אַ חסידישען רבי׳ן, איידער די אַלע אַנדערע דערצעהלער פון די דאָזיגע מעשיות. עס איז מיר נעהענטער, ווייל עס איז ריכטיגער, ריכטיגער און אויפריכטיגער. אַ פאָלקסטימליכער כשוף שוועבט אויף אלע מעשה׳לאך. האָט איהר אַנגעהויבען לייענען, קענט איהר זיך שוין ניט אָפּרייסען.

מ. אָלגין (אין „די נייע וועלט"):

...די זעקס ביכער „אידישע נשמות" זיינען דער רעזולטאַט פון זיינע (א. ליטווינ׳ס) וואנדערונגען איבער די אידישע גאסען אין אַ משך פון ניין יאהר, און ס׳דארף געזאָגט ווערען, אַז די פרוכט איז ווערט די ארבייט.

רבי מאיר בערלין (אין א בריעף צום מחבר):

...אייערע ביכער זיינען געווים אַ גרויסער בייטראג צו דער אידישער קולטור־געשיכטע און עטנאָגראפיע פון די לעצטע דורות און עס איז געווים אַ גייסטיגער געגוס צו לעזען זיי.

אלעקסאנדער ראבינאָוויטש

(אין דעם זשורנאל „האדמה"):

...חדש הוא הספר, אבל מלא ישן „חתיכות חיים" של היהודים מהדור העבר בליטא, פולין וגאליציה, ביושר, בתמימות וגם בכשרון מעביר הספר לפני הקורא הרבה, הרבה טפוסים, אניקדוטות, חרודים שמושכים את לב הקורא כמו בחבלי קסם.

...זה זמן רב אשר לא קראתי ספר בעונג כמו את הספר הזה, וכשעברתי על ששה הכרכים נצטערתי על שנגמר הספר.